

**FILOZOFICKÁ FAKULTA UNIVERZITY PALACKÉHO
V OLOMOUCI**

KATEDRA SLAVISTIKY

**ANALÝZA UŽITÍ VERBONOMINÁLNÍCH SPOJENÍ
V ADMINISTRATIVNÍCH TEXTECH**

(na českém a ruském materiálu)

**ANALYSIS OF USAGE OF VERBO-NOMINAL PHRASES IN
CZECH AND RUSSIAN OFFICIAL TEXTS**

Vypracoval: Bc. Martin Verner

Vedoucí práce: Mgr. Jindřiška Kapitánová, Ph.D.

2016

Prohlašuji, že jsem práci vypracoval samostatně a uvedl všechny použité podklady.

V Olomouci, 12.4. 2016

podpis

Děkuji Mgr. Jindřišce Kapitánové, Ph.D. za konzultace, cenné rady a připomínky, které mi po celou dobu psaní této diplomové práce ochotně poskytovala. Dovolte mi též poděkovat Ing. Lubomíru Parákovi ze společnosti RENETRA, s. r. o. za obětavou pomoc při získávání vhodného materiálu k excerpci a Bc. Radce Schneidrové za zprostředkování nepřeberného množství obchodních textů ze společnosti PAPCEL, a. s. V neposlední řadě děkuji také své rodině a všem blízkým, kteří mi vždy byli velkou oporou.

podpis

OBSAH

ÚVOD	6
1 ADMINISTRATIVNÍ STYL	8
1.1 ADMINISTRATIVNÍ STYL V ČESKÉM STYLICKÉM POJETÍ.....	8
1.1.1 SPECIFIKA ČESKÉ ADMINISTRATIVNÍ KOMUNIKACE	9
1.2 ADMINISTRATIVNÍ STYL V RUSKÉM STYLICKÉM POJETÍ	10
1.2.1 RYSY A JAZYKOVÉ PROSTŘEDKY RUSKÉHO ADMINISTRATIVNÍHO STYLU.....	13
1.2.1.1 RYSY RUSKÉHO ADMINISTRATIVNÍHO STYLU	13
1.2.1.2 CHARAKTERISTICKÉ JAZYKOVÉ PROSTŘEDKY	14
2 VERBONOMINÁLNÍ SPOJENÍ	16
2.1 VŠEOBECNÝ ÚVOD DO PROBLEMATIKY	16
2.1.1 VNS V KONTEXTU MULTIVERBIZACE.....	17
2.2 VYMEZENÍ VNS	19
2.2.1 VNS VS. VOLNÁ SLOVESNĚ JMENNÁ SPOJENÍ.....	21
2.2.2 CHARAKTERISTICKÉ VLASTNOSTI VNS	23
2.2.3 VÝHODY UŽITÍ VNS V TEXTU	24
2.2.3.1 VÝHODY UŽITÍ VNS ZE SÉMANTICKÉHO HLEDISKA.....	24
2.2.3.2 VÝHODY UŽITÍ VNS ZE SYNTAKTICKO-STRUKTURNÍHO HLEDISKA.....	26
2.2.3.3 VÝHODY UŽITÍ ZE STYLICKÉHO HLEDISKA	28
2.3 VNS JAKO POMEZNÍ JEV	30
2.4 TERMINOLOGICKÁ NEJEDNOTNOST.....	31
3 SHRUTÍ TEORETICKÉ ČÁSTI	33
4 PRAKTICKÁ ČÁST	35
4.1 PŘEHLED ZÁKLADNÍCH STRUKTURNÍCH TYPŮ VNS V RUŠTINĚ	35
4.2 KVANTITATIVNÍ A KVALITATIVNÍ ANALÝZA SLOVES V RUSKÝCH EXCERPOVANÝCH VNS.....	37
4.2.1 NEJFREKVENTOVANĚJŠÍ SLOVESA	37

4.2.2	SÉMANTICKÁ CHARAKTERISTIKA SLOVESNÉHO KOMPONENTU	39
4.2.2.1	PROBLEMATIKA DESÉMANTIZACE SLOVESNÉHO KOMPONENTU VNS	39
4.2.2.2	SÉMANTICKÝ ROZBOR SLOVES V RUSKÝCH VNS	40
4.3	GRAMATICKÁ ANALÝZA SLOVES V EXCERPOVANÝCH VNS.....	45
4.3.1	ZÁKLADNÍ MLUVNICKÉ KATEGORIE SLOVESA.....	46
4.3.2	NEOSOBNÍ TVARY SLOVESNÉHO KOMPONENTU VNS	53
4.3.3	SHRnutí GRAMATICKÉ ANALÝZY	57
4.4	TRANSLATOLOGICKÁ ANALÝZA EXCERPOVANÝCH VNS.....	57
4.4.1	SHODA V PŘEKladU	58
4.4.2	FORMÁLNÍ TRANSFORMACE	59
4.4.2.1	PŘEKlad NEOSOBNÍCH TVARŮ SLOVESNÉHO KOMPONENTU VNS	63
4.4.3	SHRnutí TRANSLATOLOGICKÉ ANALÝZY	69
	ZÁVĚR.....	71
	RESUMÉ	73
	BIBLIOGRAFIE	81
	SEZNAM EXCERPOVANÝCH PRAMENŮ	84
	SEZNAM ZKRATEK POUŽITÝCH V TEXTU.....	87
	PŘÍLOHY.....	88
	Příloha č. 1 – nejfrekventovanější VNS	88
	Příloha č. 2 – úryvek textu obchodní smlouvy	89
	Příloha č. 3 – glosář excerpovaných VNS	90

ÚVOD

Předkládaná diplomová práce je věnována analýze užití verbonominálních spojení v textech administrativního stylu ruského a českého jazyka. Standardizované a často velmi formální texty svým monotónním charakterem mnohé odrazují. Podle našeho názoru však i tento styl doposud nabízí celou řadu oblastí k hlubší analýze. Za jednu z nich považujeme právě verbonominální spojení (VNS), která lze na jednu stranu charakterizovat jako velmi ustálené a automatizované jazykové prostředky, na druhou stranu jejich užití představuje nepřehledné množství výhod.

Daná práce má za úkol provést důkladnou analýzu užití VNS v textech ruského a českého administrativního stylu. Konkrétní cíle spatřujeme ve stanovení převládajících strukturních typů VNS v rámci našeho materiálu, podrobení slovesného komponentu VNS kvantitativní, kvalitativní a gramatické analýze či podání uceleného přehledu překladových transformací, pomocí kterých lze ruská VNS překládat do češtiny.

Vycházíme z předpokladu, že zejména v administrativním stylu se jedná o vhodně zvolený jazykový prostředek, který podporuje jeho funkčnost. Naši základní hypotézu tedy opíráme o předpoklad, že repertoár VNS bude v tomto stylu omezený, zato značně frekventovaně užívaný, z čehož nepochybně plyne řada výhod. Tuto hypotézu se budeme snažit dokázat především na základě výsledků dílčích analýz.

Diplomová práce se skládá z teoretické a praktické části. V teoretické části čtenářům nejprve předkládáme základní charakteristiku administrativního stylu a jeho vymezení jak v české, tak i ruské tradici. Nemalá pozornost je také věnována charakteristickým jazykovým prostředkům tohoto stylu, mezi něž verbonominální spojení nepochybně patří.

Ve druhé kapitole, která tvoří stěžejní teoretický základ této práce, se již plně zaměřujeme na verbonominální spojení. Tento specifický jazykový fenomén se vyznačuje velkou nejednotností, proto po krátkém všeobecném úvodu do dané problematiky upíráme naši pozornost právě na vymezení VNS a na jejich hodnocení z hlediska různých lingvistických disciplín. Snažili jsme se zaujmout vlastní stanovisko, na základě kterého jsme přistupovali k excerpovanému materiálu při následné analýze.

Praktická část se opírá o zpracování poměrně rozsáhlého vzorku materiálu z ruského i českého administrativního stylu. Jedná se především o texty obchodních a mezinárodních smluv či bankovní obchodní podmínky. Ve všech případech jsme

pracovali s dvojjazyčnými paralelními texty. Excerpovaná VNS jsme podrobili analýze po stránce frekvenční, kvalitativní, gramatické a v neposlední řadě také translatické.

Pro dotvoření celkové představy o této problematice přikládáme glosář nejčastějších VNS v administrativních textech řazený v abecedním pořadí podle slovesného komponentu, seznam nejfrekventovanějších sloves vyskytujících se v rámci VNS či úryvek textu mezinárodní obchodní smlouvy.

Pevně věříme, že nám získané výsledky umožní dokázat stanovené cíle a najdou své využití (např. při výuce obchodní korespondence).

1 ADMINISTRATIVNÍ STYL

1.1 ADMINISTRATIVNÍ STYL V ČESKÉM STYLISTICKÉM POJETÍ

Administrativní styl je jedním z funkčních stylů českého jazyka. Jeho postupný historický vývoj je spjat s rozvojem společnosti a potřebou administrativní komunikace v obchodní, správní a právní sféře. Učebnice a vzorové formuláře textů administrativní povahy v Evropě vznikaly již od středověku, nejstarší česko-latinskou pomůckou psaní veřejných listin je pak *Ars dictandi* pražského notáře Prokopa z pol. 15. stol. (Kraus 2002: 448).

Česká stylistika tomuto stylu dříve nevěnovala patřičnou pozornost a administrativní styl nevyčleňovala jako samostatný funkční styl, nýbrž jej spojovala se stylem odborným (např. F. Daneš). Při srovnání obou stylů můžeme pozorovat jisté shodující se vlastnosti (vazba na odbornost, přesnost a konkrétnost údajů, výstižnost, jednoznačnost, objektivita). (Minářová 2011: 121) Od 90. let 20. stol. však všechny stylistiky vymezují administrativní styl jako samostatný funkční styl, neboť se změnou společenských poměrů došlo i ke značným změnám v administrativním stylu. (Čechová 2008: 231-232)

M. Čechová (Čechová 2008) administrativní styl řadí do věcných objektivních stylů, které mají funkci jednak odbornou sdělovací (informační, zpravovací), jednak regulativní a operativní. Pojem regulativní (direktivní) funkce chápeme obecněji – ve smyslu řídicí, dávající směr. Operativní funkcí pak rozumíme vztah k určitému úkonu, k provádění určité činnosti. Uvedené funkce jsou pak zastoupeny v různých projevech administrativního stylu v různé míře. (Čechová 2008: 230-232)

J. V. Bečka (Bečka 1992) nabízí jiné dělení funkčních stylů a v rámci tzv. stylů pragmatických, které jsou zaměřeny na organizaci a potřeby života ve společnosti, vyděluje styl normativní (zákony, vyhlášky, předpisy a směrnice), jednací (vnitropodniková agenda) a hospodářský (hospodářská korespondence). (Bečka 1992: 33-35) Podle našeho názoru však lze všechny tyto oblasti zařadit právě pod styl administrativní.

Celá stylová sféra se vyznačuje značnou různorodostí z hlediska žánrů a slohových útvarů. V administrativní oblasti se setkáváme s různými formami: smlouva, protokol, zápis, úřední dopis, žádost, nabídka, objednávka, reklamace, zpráva, oznámení atd. (Čechová 2003: 201)

M. Čechová (Čechová 2008) nabízí dělení jednotlivých administrativních textů podle způsobu vyjadřování, a to na útvary textové a heslovité. Textové útvary (př. úřední dopis) mají podobu souvislého vyjadřování, naopak heslovité útvary mají formu určité šablony, formuláře. Důležitým prvkem je grafické uspořádání a členění jak horizontální, tak i vertikální. (Čechová 2008: 238)

Dále lze administrativní texty dělit podle zaměření, které v nich převládá, na informační a dokumentární (př. zpráva, oznámení, smlouva, zápis z jednání, protokol), normativní a direktivní (př. zákony, vyhlášky, směrnice, nařízení) a propagační (př. pozvánka). (Čechová 2008: 238)

1.1.1 SPECIFIKA ČESKÉ ADMINISTRATIVNÍ KOMUNIKACE

Administrativní styl se vyznačuje náročností na dodržování norem jak v oblasti obsahové, tak i formální, což je rovněž spojeno s určitou stereotypností v užívání konkrétních jazykových prostředků. V této podkapitole uvádíme přehled základních specifik českého administrativního stylu, které doporučujeme srovnat s charakteristickými rysy ruského administrativního stylu, jemuž je věnována kapitola 1.2.1. Teoretické poznatky jsou doplněny o příklady z excerpovaného materiálu.

a) Specifika v rovině **stylistické (Čechová 2008: 232-233):**

- ekonomičnost a stručnost vyjádření,
- standardizace textů,
- převažující písemný charakter,
- věcná správnost a výstižnost,
- snaha po maximální objektivnosti,
- absence subjektivnosti.

b) Specifika v rovině **lexikální (Čechová 2008: 236):**

- výrazy citově neutrální,
- jednoznačná pojmenování (často i víceslovná) (srov. př. *vyslovit nesouhlas, vynést rozhodnutí, provést kontrolu, zajistit realizaci* atd.),
- termíny – podle oblasti, které příslušný text slouží (srov. př. *token, referenční úroková sazba, kvorum, stanovy, depozitní účet* atd.),

- časté užívání číselných údajů (srov. př. *zákon č. 133/2000 Sb., DIČ 3602002191*),
- časté užívání zkratk (srov. př. *spol. s r. o., IČO, DIČ, DPH* atd.) a značek (srov. př. *čerpadlo STP 15.6.012, zpoplatnění BEN*).

c) Specifika v rovině **morfologické** (Čechová 2003: 198-199):

- užívání neutrálních, popř. knižních tvarů,
- vyšší frekvence jmen,
- častý genitiv a nominativ substantiv (srov. př. *poskytnutí součinnosti, provedení zkoušek, uvedení do provozu* atd.),
- výskyt deverbativních adjektiv (srov. př. *splatný, poskytovaný, zajišťující, přijatý* atd.),
- bohaté využití infinitivu,
- neosobní tvary sloves (srov. př. *činíc, majíce, zúčastnivše se* atd.),
- užití modálních predikativ (srov. př. *nutno, možno, lze* atd.),
- sekundární předložky (srov. př. *v důsledku, vzhledem k, v souvislosti s, se zřetelem k* atd.).

d) Specifika v rovině **syntaktické** se vyznačují protichůdnými tendencemi – srov. níže (Minářová 2011: 123):

- krátké až heslovité věty,
- věty nasycené množstvím rozvíjejících větných členů v různé větněčlenské platnosti.

1.2 ADMINISTRATIVNÍ STYL V RUSKÉM STYLISTICKÉM POJETÍ

Podle M. N. Kožiny „официально-деловой стиль – это функциональная разновидность современного литературного языка, обслуживающая сферу права, власти, администрации, коммерции, внутри- и межгосударственных отношений.“ (Кожина 2003: 273)

V ruské odborné literatuře se objevují i jiná označení pro tento styl (např. административный, деловой, официально-документальный, официально-канцелярский, законодательный, деловая словесность), která patrně souvisí s jeho vnitřní diferenciací. My se však v této práci nadále budeme přidržovat termínu

„официально-деловой стиль“ (respektive jeho českého ekvivalentu „administrativní styl“), který nabízí právě M. N. Kožina (Кожина 2003: 273), jejíž publikaci považujeme za reprezentativní.

Z historického hlediska lze administrativní styl považovat za jeden z nejstarších písemných projevů řeči, který sehrál důležitou roli ve formování ruského jazyka. Prvky administrativního stylu vykazovaly již dokumenty rané historie ruského státu (10. stol.), např. smlouvy Kyjevské Rusi s Byzantskou říší, Ruská pravda (první sbírka zákonů Kyjevské Rusi) atd. (Радугин 2004: 135) Právě v souvislosti s historickým kontextem M. N. Kožina zdůrazňuje důležitou socializační funkci administrativního stylu, neboť jeho formování a vymezení je nesmírně důležité pro řízení každé společnosti. (Кожина 2003: 273) Česká stylistika tak hlubokým kořenům administrativního stylu pozornost nevěnuje – průkopnický se tomuto stylu od 30. let 20. stol. začali věnovat až představitelé Pražské školy (Havránek, Vančura) a jejich pokračovatelé, kteří se zaměřují spíše na formování moderního samostatného administrativního stylu z hlediska funkční a strukturní lingvistiky (viz výše). (Kraus 2002: 448)

Nehledě na bohaté historické souvislosti byl i v ruské tradici administrativní styl dlouho považován za „нелюбимого ребенка русской стилистики“ (Кожина 2003: 276). Patříčné pozornosti se mu začalo dostávat až od 60. let 20. stol., kdy byl v souvislosti s klasifikací funkčních stylů ruského jazyka vymezen jako samostatný styl.

V. V. Vinogradov (Виноградов 1963: 6) uvádí jako hlavní funkci administrativního stylu funkci sdělovací. Tuto funkci řadíme spolu s působící a kontaktnou ke třem základním komunikativním složkám funkčních stylů.

Podle D. E. Rozentala (Розенталь 1987: 41) se různorodost tematiky a žánrů, které administrativní styl zahrnuje, odráží v jeho nejednotném vnitřním členění.

Jak uvádí M. N. Kožina (Кожина 2003: 275): „обычно называются следующие подстили:

- собственно законодательный,
- административный,
- канцелярский,
- дипломатический.“

Tatáž autorka však nabízí diferenciaci administrativního stylu na tři podstyly, a to na законодательный, юрисдикционный a административный. Tento model pak

odpovídá trojčlennému dělení státní moci na moc zákonodárnou, výkonnou a soudní. (Кожина 2003: 275)

Již zmíněný D. E. Rozental' (Розенталь 1987: 41) v rámci administrativního stylu dokonce vyděluje pouze dva podstyly, a to:

- официально-документальный и
- обиходно-деловой.

Výše uvedená vnitřní dělení administrativního stylu lze pokládat za základní, každý podstyl však můžeme dále členit podle konkrétnějších extralingvistických faktorů, ke kterým podle M. N. Кожины (Кожина 2003: 274) patří:

- правовая сфера (соотносимая с законодательной, правовой, административной, коммерческой видами деятельности),
- назначение права (регулирование отношений в обществе, поведения людей, функционирования органов),
- тип содержания (нормы, устанавливающие отношения в обществе),
- цели и задачи общения (выражение предписаний государства, органов, положения дел).

S texty administrativního stylu se setkáváme především v psané podobě. Souvisí to s nutností zaznamenat určitou informaci a přidat jí patřičnou právní sílu. Níže uvádíme přehled základních žánrů administrativního stylu podle Z. Nedomové (Nedomová 2010: 80-85), srov.:

- normativní akty (zákony, nařízení, výnosy, usnesení atd.)
- aplikace zákonů v praxi (rozsudky, soudní rozhodnutí, žaloby, písemná prohlášení, příkazy, protokoly, odvolání atd.)
- administrativní dokumenty (stanovy, petice, stížnosti, výkazy, potvrzení, certifikáty, bankovní dokumenty atd.)
- obchodní korespondence (obchodní dopisy, nabídky, objednávky, reklamace, obchodní smlouvy atd.)
- oblast diplomacie (texty mezinárodních smluv a dohod, nóty, konvence, pakty, deklarace atd.)

Nelze však tvrdit, že by mluvená podoba administrativního stylu vůbec neexistovala. U všech podstylů administrativního stylu (s výjimkou „законодательного“) lze najít i jejich žánry mluvené (př. vystoupení u soudu, na

schůzích a poradách, telefonní rozhovory, obchodní jednání, prezentace, zasedání atd.). (Кожина 2003: 274-276)

1.2.1 RYSY A JAZYKOVÉ PROSTŘEDKY RUSKÉHO ADMINISTRATIVNÍHO STYLU

V následujících dvou podkapitolách se stručně seznámíme se základními stylistickými rysy a jazykovými prostředky ruského administrativního stylu. Při studiu této problematiky jsme vycházeli z reprezentativních stylistických publikací ruských autorů M. N. Kožiny a D. E. Rozentala, praktické příklady jsou pak převzaty z přednášek předmětu Stylistika (Kapitánová 2013) a excerpovaných materiálů.

1.2.1.1 RYSY RUSKÉHO ADMINISTRATIVNÍHO STYLU

Z funkcí a cílů administrativního stylu vyplývají příslušné požadavky na konkrétní charakter těchto textů. D. E. Rozental' vystihuje administrativní styl jako „относительно устойчивый и замкнутый стиль“. Rovněž zdůrazňuje, že s přirozeným vývojem doby sice i tento styl podléhá drobným změnám, nicméně stále převažuje jeho konzervativní charakter. (Розенталь 1987: 39) V souvislosti s tím hovoříme především o následujících vlastnostech těchto textů:

- Za jeden z typických rysů administrativního stylu lze označit **zhuštěné a věcné** (objektivní) **vyjadřování**, které se odráží v úsporném užívání konkrétních jazykových prostředků. (Розенталь 1987: 40)
- **Standardizace** se projevuje jak na úrovni formálního uspořádání textu, tak i jazyka. Administrativní texty odpovídají určitým vzorovým situacím. Snadné a rychlé zpracování textů a získání potřebných informací umožňují vzorové formuláře (dotazníky, šablony atd.), které lze opakovaně použít. Nicméně i samotná textová výstavba podléhá standardizaci, výsledkem čehož je použití ustálených slovních spojení, obrátů, frází a klišé. (Розенталь 1987: 39-40) Srov. př.: *договор вступает в силу; оплата производится; действующий на основании; именуемый в дальнейшем* atd.
- **Informační charakter** textu souvisí s maximální objektivností a výstižností. (Vobořil 2012: 5)
- Požadavek na **jednoznačnost, přesnost a explicitní vyjadřování** má umožnit jednotný výklad a zamezit tak nejasné interpretaci. K tomu slouží např. užití

termínů, omezené synonymické vyjadřování, sekundární předložky a spojky, souvětí, polovětné vazby, číselný výčet atd. (Кожина 2003: 274-275) Srov. př.: *персона нон грата; статус-кво; санкция; в соответствии с; на основании; в силу* atd.

- V textech administrativního stylu se striktně dbá na dodržení **formálnosti a zdvořilostního vyjadřování**. (Капитанова 2013)
- Texty administrativního stylu se rovněž vyznačují **neosobním vyjadřováním**. Adresátem těchto textů zpravidla bývá určitá instituce (podnik, úřad aj.), osobní vztah autora k adresátovi tedy bývá zastřen. Komunikace je tak zbavena veškeré subjektivnosti, není zde prostor pro pestrost, expresivnost a názornost vyjadřování. (Капитанова 2013)
- Akcent je kladen na **direktivní povahu** daných textů. Toho dosahujeme např. pomocí lexika (srov. př. *разрешить, запрещается, необходимые*), užitím infinitivu, tvarů přítomného času v direktivním významu, trpných konstrukcí či modálních predikativ (srov. př. *должен, обязан, надо*). (Кожина 2003: 274)

1.2.1.2 CHARAKTERISTICKÉ JAZYKOVÉ PROSTŘEDKY

Všechny výše uvedené obecné stylistické rysy úzce souvisí s volbou konkrétních jazykových prostředků jak v rovině lexikální, morfologické, tak i syntaktické. Níže uvádíme přehled základních jazykových prostředků typických pro ruský administrativní styl.

a) Lexikální rovina se vyznačuje (Капитанова 2013):

- absencí expresivních jazykových prostředků,
- abstraktní slovní zásobou (srov. př. *обязательство, обязанность, должность, плата, сведение, полномочия* atd.),
- speciální terminologií (srov. př. *платежное поручение, срочные вклады, аннулирование, тендер* atd.),
- užíváním tzv. „канцеляризмů“ (srov. př. *указанный, настоящий, надлежащий* atd.),
- užíváním ustálených slovních spojení (srov. př. *надлежащим образом, вступить в силу, возложить ответственность, по истечении срока, в установленном порядке* atd.),

- užíváním zkratk a zkratkových slov (srov. př. *АО, ООО, ООП, ЕЭС, СЗК, долл.* atd.),
- užíváním latinismů (srov. př. *ex aequo et bono, status quo* atd.).

b) Morfologická rovina (Kapitánová 2013)

- převahu v textech mají podstatná jména,
- častý výskyt deverbativ (srov. př. *неоказание, невыполнение, проведение, заключение* atd.),
- tzv. situační pojmenování – pojmenování osob na základě pozice, ve které se nacházejí (srov. př. *Продавец, Покупатель, Арендодатель, Клиент* atd.),
- slovesné kategorie typické pro administrativní styl: nedokonavá slovesa v přítomném čase, trpné konstrukce,
- neurčité tvary slovesa – přechodníky, participia, infinitiv, deverbativa (srov. př. *принимая, приняв, предоставляемые, оказанные, осуществляющий* atd.),
- výskyt verbonominálních spojení (srov. př. *дать согласие, иметь право, оказать помощь, прийти к заключению, принять меры* atd.),
- sekundární předložky (srov. př. *в соответствии с, на основании, в отношении* atd.) a spojky (srov. př. *в силу, в связи с, в следствие* atd.),
- modální predikativa (srov. př. *надо, обязан, должен*).

c) Syntaktická rovina

M. N. Kožina (Кожина 1977: 173) uvádí následující charakteristické rysy syntaxe administrativního stylu:

- častý výskyt souvětí spojený s logickou strukturou textu,
- převládající souvětí podřadná (především s vedlejší větou podmínkovou),
- rozvinuté věty jednoduché o dlouhý substantivní řetězec.

L. Vobořil (Vobořil 2012: 9-10) v souvislosti se syntaxí poukazuje rovněž na následující rysy:

- užívání hotových syntaktických konstrukcí,
- častý přímý slovosled (subjekt + predikát),
- interpoziční slovosled (tzv. obmykání).

2 VERBONOMINÁLNÍ SPOJENÍ

V následující části, kterou v rámci této magisterské diplomové práce považujeme za stěžejní, se nejprve stručně seznámíme s teoretickým základem dané problematiky a poté budeme charakterizovat užití verbonominálních spojení (VNS) v textech administrativního stylu.

2.1 VŠEOBECNÝ ÚVOD DO PROBLEMATIKY

J. Gregor (Gregor 2008a) považuje verbonominální spojení za „jeden ze základních, stěžejních jazykových prostředků ruského odborného, publicistického a administrativního stylu.“ (Gregor 2008a: 15) Hovoří o nich jako o „jedinečném, velmi produktivním, perspektivním jazykovém fenoménu – unikátní jazykové univerzálii.“ (Gregor 2008a: 13) „Kromě ruštiny a češtiny lze VNS hojně nalézt např. ve slovenštině a polštině, dále v jazycích germánských, např. v angličtině či němčině, ale také v jazycích románských, tj. např. ve francouzštině či španělštině aj.“ (Gregor 2008a: 16) Ani J. Gregor, ani ostatní lingvisté, kteří se VNS ve svých pracích zabývali a ze kterých jsme při psaní této práce čerpali, však jednotnou a jasnou definici VNS nenabízí. Patrně to souvisí především s názorovými rozpory v samotném pojetí VNS a s terminologickou nejednotností, čímž se v této práci budeme také zabývat.

VNS jsou jak v ruském, tak i českém jazyce hojně rozšířena. Ve větší míře se však vyskytují v ruštině, což lze považovat za jeden z projevů tendence k analytickému vyjadřování charakteristické pro současnou ruštinu. (Kapitánová 2015) Celkově pak vznik a existence VNS v obou jazycích podléhá působení celé řady vývojových tendencí, které ovlivňují jazykový systém ruštiny a češtiny. V. Vlková (Vlková 1990) spatřuje nejširší a nejobecnější tendenci v postupné intelektualizaci jazyka, která je často spojována s rostoucím vlivem odborné stylové vrstvy. S tím souvisí větší důraz na přesnost a jednoznačnost, tendence k explicitnímu vyjadřování a k specializaci jazykových prostředků. V. Vlková také poukazuje na vzrůstající tendence ke jmennému vyjadřování, které jsou příznačné nejen pro ruštinu a češtinu, ale i pro celou řadu současných evropských jazyků a které bývají přisuzovány právě odbornému stylu. (Vlková 1990: 1) Souhlasíme také s J. Gregorem, který ve své práci zachází do větších detailů a výše uvedené tendence doplňuje např. i o proces globalizace (zejména v oblastech vědy a obchodu) a s ním spojené postupné šíření vlivu zavedených světových jazyků. (Gregor 2008a: 13)

Závěrem tedy můžeme říci, že výskyt VNS je výsledkem působení celé řady vývojových tendencí v jazyce. „Jde o důsledek vzrůstajících nároků současné společenské komunikace, důsledek potřeby zachycovat ve stále větší složitosti, mnohostrannosti a diferencovanosti jak objektivní realitu, tak i myšlenkové procesy.“ (Vlková 1990: 1)

2.1.1 VNS V KONTEXTU MULTIVERBIZACE

Většina českých lingvistů řadí VNS do oblasti lexikologie, konkrétně multiverbize. Na úvod si dovoluji uvést několik přesných definic termínu **multiverbize** (též se můžeme setkat s přesnějším termínem pluriverbize). A. Jedlička ji definuje jako „vznik víceslovné jazykové formy na pozadí koexistující jednoslovné formy nesoucí obdobný význam (*privatizace – privatizační proces*); projev analytických tendencí v jazyce.“ (Jedlička 1969, cit. dle Hladká 2002: 276)

V. Vlková (Vlková 1990) vychází z Jedličkovy pojetí a multiverbální spojení chápe jako „víceslovná pojmenování utvořená z prvků v jazyce již existujících, která jsou významově a funkčně ekvivalentní s pojmenováními jednoslovnými, jimiž jsou motivována.“ (Vlková 1990: 2)

M. Čechová (Čechová 2003) považuje multiverbizi za proces opačný k univerbizi. „Multiverbizi vznikají z jednoslovných pojmenování pojmenování víceslovná, multiverbizovaná.“ (Čechová 2003: 130) S tímto tvrzením nesouhlasí V. Vlková (Vlková 1978), která uvádí, že „mnohé paralely mezi těmito jevy nelze sice popírat, na druhé straně jsou zde i značné rozdíly“, protože „univerbizační pojmenování mohou vznikat až na základě pojmenování víceslovných, pro vznik multiverbizačních jednotek existence jednoslovného pojmenování nemusí být vždy nutnou podmínkou.“ (Vlková 1978: 106)

Tento názor u V. Vlkové převládá i v jejích pozdějších pracích. (Vlková 1990) K multiverbálním spojení autorka řadí i víceslovná pojmenování, která jednoslovný protějšek sice nemají, ale vznikají analogicky na bázi určitých multiverbizačních modelů (např. *dát přednost* podle *dát podnět*), které značným způsobem proces multiverbize ovlivňují. Toto širší pojetí multiverbálních spojení lze odůvodnit tím, že se v praxi často setkáváme s případy, kdy se ke spojení vzniklým na bázi multiverbizačních modelů v průběhu vývoje dotvářejí jednoslovné ekvivalenty (např. *dát přednost – upřednostnit*). (Vlková 1990: 2)

A. Jedlička (Jedlička 1974: 171) vyděluje po formální stránce několik typů multiverbálních jednotek, a to:

1. typ, kdy je sloveso nahrazeno slovesem a závislým substantivem – tzv. **verbonominalizace** (př. *analyzovat – podrobovat analýze*)
2. typ, kdy je substantivum nahrazeno substantivem a závislým adjektivem (př. *církev – církevní obec*)
3. typ, kdy je adverbium nahrazeno substantivem a závislým adjektivem (př. *náležitě – náležitým způsobem*)
4. typ, kdy je substantivum nahrazeno substantivem a závislým substantivem (př. *privatizace – otázka privatizace*)

V. Vlková Jedličkovo základní dělení podrobněji rozpracovává a nabízí sedm formálních skupin multiverbizace. Její podrobné dělení pro naši práci není relevantní, proto jej neuvádíme a nebudeme se jím podrobněji zabývat. Za důležitý, a z hlediska našeho výzkumu podstatný, však považujeme její názor, se kterým budeme nadále pracovat – autorka k multiverbizaci řadí analytická spojení sponového slovesa a přísudkového jména. V praxi se můžeme setkat s celou řadou substantiv, která se takto pojí se sponovými slovesy. V. Vlková (Vlková 1978: 108) tuto skupinu ještě podrobněji dělí na čtyři podskupiny, a to:

1. být + substantivum v prostém pádě (fixované v instrumentále) (př. *být odrazem*)
2. mít + substantivum v prostém pádě (fixované v akuzativu) (př. *mít odraz*)
3. být + substantivum v předložkovém pádě (př. *být k dispozici*)
4. mít + substantivum v předložkovém pádě (př. *mít k dispozici*)

Ačkoliv V. Vlková poukazuje na těsnou souvislost se spojeními typu sloveso + substantivum (ad Jedličkova první skupina), argumentuje výskytem sponového slovesa, které nahrazuje sloveso plnovýznamové, a vyděluje tato spojení v rámci samostatné skupiny. (Vlková 1978: 108) Podle našeho názoru lze především její 2., 3. a 4. skupinu zahrnout do VNS, 1. skupinu pak do oblasti tzv. pomezních jevů, kterým je v této práci také věnována krátká zmínka. Naše stanovisko se opírá o fakt, že řada těchto spojení motivačně souvisí se slovesem, jehož základ je totožný se základem substantiva daného spojení, nebo tato spojení vznikají na základě určitého modelu (i když jednoslovný protějšek nemají). Navíc jde většinou o abstraktní či přenesená pojmenování, což je pro nás další argument pro zařazení těchto spojení do oblasti verbonominalizace.

V. Vlková (Vlková 1978) zároveň multiverbizaci považuje za jeden z automatizovaných jazykových prostředků, prostřednictvím kterého lze ve vyjádření dosáhnout větší abstraktnosti a explicitnosti. Užití multiverbizačních jednotek je většinou funkční a přispívá k diferencovanému vyjádření. (Vlková 1978: 106)

Mezi jednotkami univerbizačními a jejich motivačně koexistujícími jednotkami víceslovnými se jedná o vztah významové totožnosti (př. *Václavák – Václavské náměstí*), zatímco vztah mezi multiverbizačními a motivačně koexistujícími jednoslovnými pojmenováními A. Jedlička (Jedlička 1974) definuje jako významovou podobnost, kterou je možné zahrnout pod částečnou synonymii. Jako příklad A. Jedlička uvádí pojmenování typu *provádět průzkum* a sloveso *zkoumat*. Nelze tvrdit, že se jedná o tentýž význam, protože sloveso *zkoumat* přibírá znak organizované složitější akce. (Jedlička 1974: 172)

Multiverbizace je jako specifický způsob vyjadřování stylově příznaková. Na rozdíl od univerbizace, která je charakteristická především pro hovorový styl, mají multiverbizační jednotky většinou ráz knižní – nejčastěji se vyskytují v publicistickém a odborném stylu. (Jedlička 1974: 172) Užívání těchto jednotek ve stylu administrativním, čemuž je věnována značná část této diplomové práce, představuje specifickou problematiku, které doposud podle našeho názoru nebyla věnována náležitá pozornost.

V. Vlková (Vlková 1978) se zmiňuje i o uplatnění multiverbizace v uměleckém či hovorovém stylu, nicméně výskyt jednotek v těchto vrstvách je poměrně řídký a jejich užití je ve srovnání s ostatními styly i jinak motivováno. (Vlková 1978: 1)

2.2 VYMEZENÍ VNS

Verbonominální spojení charakterizujeme jako ustálené opisné obraty, které sestávají ze dvou složek – formálního slovesa a bezpředložkového či předložkového abstraktního substantiva. Základní modelová rovnice vypadá tedy takto (Gregor 2008b: 12):

VNS = VERBUM + SUBSTANTIVUM

Slovesa fungující v těchto spojeních jsou ve většině případů polysémní, až desémantizovaná (př. *dát, mít, dělat*). Jak uvádí V. Vlková (Vlková 1990), „stupeň desémantizace se však u jednotlivých sloves liší – na jedné straně vystupují slovesa

s velmi všeobecným, širokým lexikálním významem, na druhé straně VNS tvoří i slovesa, jejichž lexikální význam je užší, přesnější a určitější.“ (Vlková 1990: 2)

Slovesa, která v rámci VNS vystupují jako gramaticky opěrný člen, jsou nositeli gramatických významů a děje. Slouží k vyjadřování kategorie osoby, času, vidu a způsobu. (Vlková 1990: 2)

Abstraktní substantivum tvoří významové jádro celého spojení a je tak plnovýznamovým sémantickým komponentem. Hraje důležitou roli při předávání informace a je syntakticky závislé na daném slovese (př. *осуществлять контроль* – *provádět kontrolu*). (Gregor 2008b: 12) Ve většině případů se substantiva v rámci VNS vyskytují v prostém pádě. Nejčastěji registrujeme spojení s akuzativem (př. *высказать идею* – *vyjádřit myšlenku*, *дать возможность* – *dát možnost*, *оказать помощь* – *poskytnout pomoc*) a dativem (př. *подвергнуть анализу* – *podrobit analýze*, *принять к сведению* – *vzít na vědomí /akuzativ/*, *подвергнуть штрафу* – *uložit pokutu /akuzativ/*). Nesmíme však opomenout ani substantiva v pádě předložkovém (př. *ввести в эксплуатацию* – *uvést do provozu*, *иметь в виду* – *mít na mysli*, *иметь в распоряжении* – *mít k dispozici*). (Vlková 1978: 108)

Podle J. Gregora (Gregor 2008b) o stěžejní významové roli substantiva svědčí i fakt, „že VNS jsou často významově souvztažná s plnovýznamovými slovesy.“ Tato slovesa pak mívají společný slovní základ právě se substantivní složkou verbonominálního spojení. (Gregor 2008b: 12) Pro názornou ukázkou uvádíme několik příkladů:

- v rusko-ruském jazykovém plánu:

дать разрешение – *разрешить*, *принять участие* – *участвовать*,
дать одобрение – *одобрить*

- v česko-českém jazykovém plánu:

увést до provozу – *zprovoznit*, *проводят тестовани* – *testovat*,
poskyтnout помос – *помос*

- v rusko-českém jazykovém plánu:

оказать влияние – *ovlivnit*, *оказать поддержку* – *podpořit*,
облечь доверием – *důvěřovat*

Jak můžeme vidět u výše uvedených příkladů, ve většině případů tvoří substantivní složku VNS tzv. deverbativní substantivum, jež se svou formou i významem vztahuje k slovesu výchozímu, motivujícímu. (Kapitánová 2015)

K verbonominálním spojením však řadíme i taková spojení, která jednoslovný protějšek dosud nemají, nebo existuje mimo rámec spisovného jazyka, případně pouze potencionálně. Nicméně tato spojení vznikají na základě určitých společných modelů, a proto je lze označit za VNS. Níže uvádíme několik příkladů:

- v ruštině: *дать импульс, дать значение, вызывать эффект*
- v češtině: *dát impuls, mít na zřeteli, mít možnost*

V praxi se také setkáváme s případy, kdy verbonominální spojení vystupují „jako konkurenční prostředky vedle takových jednoslovných slovesných pojmenování, u kterých však již nelze hovořit o plné shodě formálního komponentu. Např. *dělat rozdíl – rozlišovat.*“ (Vlková 1990: 3)

Někdy také můžeme narazit na případy, kdy jsou jednoslovná pojmenování a VNS po formální stránce blízká či totožná, jejich významy jsou však značně odlišné. Opět uvádíme několik příkladů z praxe:

вести переговоры X переговорить
дать отметку X отметить

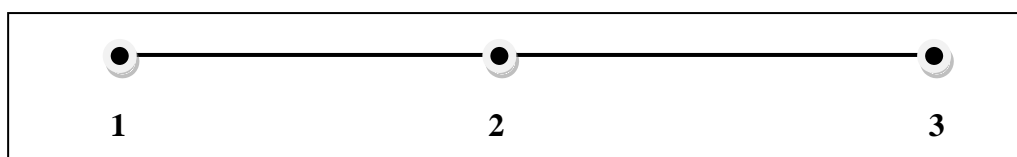
Závěrem této podkapitoly bychom rádi podotkli, že při volbě mezi užitím jednoslovného pojmenování nebo verbonominálního spojení je důležité brát v úvahu nejen možné významové odstíny, jak jsme poukázali výše, ale také rozdíly stylistické. Uvedená specifika tak jen potvrzují složitou problematiku tohoto fenoménu.

2.2.1 VNS VS. VOLNÁ SLOVESNĚ JMENNÁ SPOJENÍ

Značné potíže a velmi tenkou hranici představuje odlišení verbonominálních spojení od volných slovesně jmenných spojení (př. *najít ulici*). Většina lingvistů tomuto problému ve svých pracích věnuje jen malou zmínku, proto bychom v této podkapitole rádi poukázali na přesné rozdíly, neboť právě tyto rozdíly považujeme za důležité z hlediska našeho dalšího přístupu ke zkoumanému materiálu. Vzhledem k nejednoznačnému vymezení VNS jsme si vědomi, že se jedná o nelehký úkol, z toho důvodu předpokládáme oblast tzv. hraničních jevů – výrazů nacházejících se na pomezí VNS a volných spojení.

Velmi nás zaujal názor H. Bendové prezentovaný v monografii J. Gregora (Bendová 2003: 113, cit. dle Gregor 2008a: 26), která předkládá názorné dělení slovních spojení podle celistvosti jejich komponentů. Slovesně jmenné obraty pak dělí na volná

a ustálená slovesně jmenná slovní spojení a na frazeologické celky. Předpokládá také vznik pomyslné osy, kterou si dovolíme názorně demonstrovat.



Číslo 1 představuje volnost, číslo 2 přechodnost neboli jistou míru ustálenosti a číslo 3 frazeologičnost. Nic nelze namítat proti názoru, že VNS řadíme právě do středu této osy. (Gregor 2008a: 26)

Na základě tvrzení V. Vlkové (Vlková 1990), podle které „verbonominální spojení na jedné straně tvoří slovesa vysoce polysémní, až desémantizovaná, která se svou funkcí a povahou blíží ke sponě, na druhé straně i slovesa, která mají spíše charakter sloves plnovýznamových, přičemž mezi těmito dvěma skupinami sloves existují plynulé přechody,“ (Vlková 1990: 2) si dovolíme tvrdit, že právě toto široké spektrum sloves činí při určování VNS největší potíže.

Jak uvádí J. Gregor (Gregor 2008a), „některé ze slovesných komponentů VNS se užívají výlučně v těchto ustálených spojeních (např. *оказывать, подвергать, придавать, причинять, совершать*), a nikoli ve volných spojeních.“ (Gregor 2008a: 33)

Důležitý je v tomto ohledu aspekt celistvosti, na který poukázal J. Filipec (Gregor 2008a). Na VNS je nutné pohlížet jako na ustálená spojení, která jako celek tvoří komplexní významovou jednotku. Celé spojení pak má pojmenovací funkci a jako celek funguje také v rámci daného kontextu. (Gregor 2008a: 24) Za důkaz této skutečnosti lze považovat existenci jednoslovného konkurenčního protějšku, a to jak v rámci jednoho jazyka, tak i při srovnání dvou jazyků. (Gregor 2008a: 33) Pro názornou ukázkou uvádíme několik příkladů:

- v rusko-ruském jazykovém plánu:

*оказывать содействие – содействовать, подвергать угрозе – угрожать,
предоставлять информацию – информировать*

- v česko-českém jazykovém plánu:

*provádět kontrolu – kontrolovat, dát souhlas – souhlasit,
předložit návrh – navrhnout*

- v rusko-českém jazykovém plánu:

*дать оценку – ohodnotit, выдвинуть инициативы – iniciovat,
облечь доверием – důvěřovat*

Jak jsme již ale několikrát zmínili, tento jednoslovný protějšek nemusí nutně ve všech případech existovat.

Tvrzení J. Filipce týkající se celistvosti VNS reflektuje také názor V. Vlkové (Vlková 1978), která na fakt ucelenosti VNS poukazuje v souvislosti se zapojením VNS do věty, tedy jejich syntaktické platnosti, a uvádí, že „na rozdíl od volných slovesně jmenných spojení (např. *дát zboží* apod.), kdy jde z hlediska gramatického o spojení predikátu s objektem, považujeme celé verbonominální spojení za jeden celek v platnosti predikátové.“ (Vlková 1978: 107) Opět uvádíme několik názorných příkladů z naší excerptce:

Исполнитель несет ответственность за сохранность и конфиденциальность данных. Выполнитель мá odpovědnost за непорушеност a důvěрnost dat. (Contract_№2)

Заказчик получает за предоставленные услуги оплату. Заказник дostává zapláceno за poskytnuté služby. (Contract_№2)

Uvedené rozdíly mezi VNS a volnými slovesně jmennými spojeními si na závěr ještě dovolíme doplnit o několik dalších faktorů, které v precizním výčtu shrnuje J. Gregor. (Gregor 2008a) Autor poukazuje na výskyt vždy abstraktního substantiva v rámci VNS (srov. *принять решение X принять товар*), často přenesený význam komponentů VNS či rozdíl mezi celkovým významem VNS a jednoduchým součtem jednotlivých významů jeho složek (př. *довести до сведения – sdělit*).

2.2.2 CHARAKTERISTICKÉ VLASTNOSTI VNS

V dané podkapitole bychom rádi stručně shrnuli základní charakteristické vlastnosti VNS. Tyto charakteristiky mají velmi úzký vztah k funkcím, které VNS v textu plní. Důležitou roli hraje také kontext a v neposlední řadě funkční styl, v rámci kterého jsou VNS užita.

Jen těžko lze něco namítat proti názoru V. Vlkové (Vlková 1990), která veškeré příznačné charakteristiky shrnula do následujících tří vět. „Verbonominální spojení mají schopnost vyjadřovat danou skutečnost diferencovaněji, přesněji a jednoznačněji. Přispívají tak k zesílení rysů intelektuálnosti, objektivnosti, oficiálnosti, jasnosti

a přesnosti jazykového projevu, jeho neosobnosti a neemocionálnosti. Tato vícekomponentová pojmenování umožňují vyjadřování kompaktnější, sevřenější, na druhé straně však přispívají ke zpomalení tempa výpovědi.“ (Vlková 1990: 11)

Tatáž autorka ve své dřívější práci (Vlková 1978) zdůrazňuje také automatizovanost a ustálenost těchto jazykových prostředků, které „slouží k dosahování větší abstraktnosti a současně i explicitnosti ve vyjádření.“ (Vlková 1978: 106) Ustálenost jak formy, tak i významu je podle J. Gregora (Gregor 2008a) úzce spjata s tím, že VNS v textu „reprodukuje jako hotové, standardizované obraty.“ (Gregor 2008a: 32)

2.2.3 VÝHODY UŽITÍ VNS V TEXTU

Z užití vícekomponentového jazykového prostředku v textu nepochybně plyne celá řada výhod, na které se nyní zaměříme. Daná část je koncipována na základě již formulovaných teoretických aspektů, jejichž funkčnost se budeme snažit dokázat vlastními příklady získanými důkladnou analýzou textů administrativního stylu. Velmi nás zaujala klasifikace J. Gregora (Gregor 2008b), který rozděluje přednosti VNS do několika okruhů, např. z hlediska sémantického, syntaktického či stylistického. Dovolíme si tvrdit, že tato klasifikace představuje jen jakýsi stručný nástin, v praxi se tato hlediska často navzájem prolínají. Níže tedy komentujeme výhody užití VNS v textech administrativního stylu, přičemž vycházíme z výšeuvedené klasifikace.

2.2.3.1 VÝHODY UŽITÍ VNS ZE SÉMANTICKÉHO HLEDISKA

Vyjádření daného děje či stavu pomocí VNS je oproti jednoslovnému slovesnému protějšku sémanticky jednoznačnější, přesnější a názornější. (Gregor 2008a: 39) Srov. př. z naší excerpce:

Любой член Организации, который не является членом Совета Безопасности, может принять участие в обсуждении любого вопроса ...
(**x** участвовать)

Каждый член Организации spojených národů, který není членом Рады безопасности, se může зúčастит rozpravу ... (Устав ООН, статья 31)

Совет Безопасности (...) делает рекомендации или решает о том, какие ...
Радa безопасности (...) допоруčí nebo rozhodne, jaká ... (Устав ООН, статья 39)

Mnohdy je VNS jediným prostředkem k vyjádření určitého významu (v případě absence souvztažného slovesa). (Gregor 2008b: 19) Srov. př. z naší excerpce:

Обязанностью управляющей власти является обеспечение того, чтобы территория под опекой играла свою роль в поддержании международного мира ...

Spravující vláda je povina zajistit, aby poručenské území přispívalo k udržování mezinárodního míru ... (Устав ООН, статья 84)

... если Платежное поручение было задано таким способом, который вызывает сомнения относительно его правомерности ...

... pokud je platební příkaz zadán způsobem důvodně vyvolávajícím pochybnosti o jeho oprávněnosti ... (Сбербанк, часть 4, раздел II, п. 7)

Již v podkapitole 2.2 jsme uvedli, že formální slovesa v rámci VNS vystupují jako gramaticky opěrný člen a jsou nositeli gramatických významů. Podrobnější analýzou sloves tvořících VNS se zabýváme v dalších kapitolách této práce, proto nyní uvádíme jen několik demonstrativních příkladů výhodného užití slovesa ve VNS z hlediska jeho některých gramatických kategorií. Srov. př. z naší excerpce:

Užití trpného rodu v ruštině:

Арендная плата вносится арендатором ежеквартально до 15 числа ...

Нájemné платí нájemник čtvrtletně до 15 dne ... (Contract_№3)

Tvary 3. osoby singuláru:

Работодатель проведет детальную техническую оценку тендерных заявок.

Затěстнавateľ provede detailní technické vyhodnocení tendrových nabídek.

(Инструкции для участников торгов)

K dalším přednostem VNS patří schopnost rozlišování vidu i tam, kde to jejich jednoslovný protějšek neumožňuje. (Vlková 1990: 11) Srov. př. z naší excerpce:

Dokonavý vid:

Любой член Организации, который не является членом Совета Безопасности, может принять участие в обсуждении любого вопроса ...

Každý člen Organizace spojených národů, který není členem Rady bezpečnosti, se může zúčastnit rozpravy ... (Устав ООН, статья 31)

Nedokonavý vid:

... компании Работодателя не могут принимать участие в торгах ...

... společnosti zaměstnavatele se nemohou účastnit tendrů ... (Инструкции для участников торгов)

Srov. jednoslovný protějšek slovesa mající pouze nedokonavý vid:

... член Суда считает, что он не должен участвовать в разрешении определенного дела ...

... se člen Dvoru domnívá, že by se neměl účastnit rozhodování o určité věci ...

(Статут Международного суда, статья 24 п. 1)

2.2.3.2 VÝHODY UŽITÍ VNS ZE SYNTAKTICKO-STRUKTURNÍHO HLEDISKA

Jako jednu z dalších předností VNS lze spatřovat možnost rozvíjení příslušného substantiva adjektivem plnicím funkci přívlastku. (Gregor 2008a: 39) Mnohdy je spojení slovesa s dějovým podstatným jménem jedinou možnou variantou. „Nemůžeme např. říci, že vědecký ústav *rozsáhle zkoumá*, místo *provádí rozsáhlý výzkum*.“ (Žaža 1999: 18) Srov. př. z naší excerpce:

Исполнитель несет имущественную ответственность за разглашение конфиденциальной информации Заказчика в пределах убытков, понесенных Заказчиком.

Выполнитель мá hmotnou odpovědnost за зveřejnění důvěrných informací Заказника ve výši ztrát, které utrpěl Заказник. (Contract_№2)

Просьба о пересмотре решения может быть заявлена лишь на основании вновь открывшихся обстоятельств, которые по своему характеру могут оказывать решающее влияние на исход дела.

Žádost o revizi posudku může býti podána, jen když se zakládá na tom, že byla objevena nějaká skutečnost, která může mít rozhodující vliv na výsledek sporu. (Статут Международного суда, статья 61 п. 1)

Совет Безопасности выполняет возложенные на его настоящим Уставом функции.

Rada bezpečnosti vykonáva funkce, které jí ukládá tato Charta. (Устав ООН, статья 12 п.1)

Jak dokazuje poslední příklad, substantivum ve VNS nemusí být rozvíto pouze jedním slovem, nýbrž celou konstrukcí s participiem. Daná konstrukce pak opět plní funkci přívlastku. Nutno zmínit, že tento interpoziční slovosled neboli tzv. obmykání je charakteristické především pro ruštinu, v češtině podobný případ řešíme užitím vedlejší věty.

VNS nacházejí své uplatnění i z hlediska aktuálního členění výpovědi. Poskytují možnost jiného uspořádání větných členů a rozložení větného důrazu na oba komponenty VNS, což přispívá k větší logické struktuře projevu a závažnosti daného sdělení. (Vlková 1990: 10) Srov. př. z naší excerpce:

Претензий стороны друг к другу не имеют.

Strany k sobě navzájem nemají žádné nároky. (Contract_№3)

Další výhodou představuje možnost rozdělení komponentů VNS do hlavní a vedlejší věty v souvětí podřadném. VNS pak vystupují jako prostředky textové koheze, soudržnosti textu. (Gregor 2008a) Srov. př. z naší excerpce:

Суд имеет право указать, если, по его мнению, это требуется обстоятельствами, любые временные меры, которые должны быть приняты для обеспечения прав каждой из сторон.

Мá-li Dvůr за то, že okolnosti toho vyžadují, je oprávněn určit prozatímní opatření, jež je třeba učinit к zachování práv каждой strany. (Статут Международного суда, статья 41 п. 1)

VNS mají své opodstatnění také ve větách obsahujících rozsáhlejší výčty, neboť umožňují vytvoření přehledných paralelních konstrukcí, zatímco při vyjádření pomocí slovesa by bylo potřeba užít syntakticky mnohem složitějších konstrukcí. (Vlková 1990: 12) Srov. př. z naší excerpce:

Арендодатель имеет право:

- на разработку и включение в текст договора особых условий,
- контролировать состояние и использование арендуемого помещения,
- на возмещение убытков, причиненных (...)

Pronajímatel má právo:

- *na zpracování zvláštních podmínek a jejich zařazení do textu smlouvy,*
- *kontrolovat stav a využívání pronajímaného prostoru,*
- *na náhradu ztrát, které vznikly (...)*

(Contract_№3)

Deverbativní substantivní komponent obsažený ve VNS v sobě dále skýtá možnost odvolat se na předcházející část textu, což předurčuje užití VNS tam, kde potřebujeme dosáhnout větší textové kompaktnosti. (Gregor 2008b: 21) Srov. př. z naší excerpce:

Покупатель имеет право предъявить претензию Продавцу по качеству поставленного товара не позднее шестидесяти дней с даты получения товара. Непредъявление претензии в установленные сроки влечет за собой утрату ...

Kupující má právo uplatnit reklamaci u Prodávajícího ohledně kvality dodaného zboží maximálně 60 dnů po obdržení zboží. Pokud reklamáce nebude uplatněna ve stanoveném termínu ... (Contract_№1)

2.2.3.3 VÝHODY UŽITÍ ZE STYLISTICKÉHO HLEDISKA

Široký rozsah vlastností a funkčních možností VNS umožňuje užití těchto jazykových prostředků napříč všemi funkčními styly. Nejpočetněji jsou však VNS zastoupena v odborném, publicistickém a administrativním stylu, což bezesporu souvisí se základními znaky a funkcemi těchto stylů. My se v této podkapitole zaměříme především na úlohu VNS ve stylu administrativním.

Administrativní styl se v obou jazycích vyznačuje tendencí k abstraktnímu a nominálnímu vyjadřování. (Kapitánová 2013: 53) Pokud se oprostíme od stylistického hlediska a srovnáme oba jazykové systémy jako celky, větší tíhnutí ke jmennému vyjadřování pozorujeme v současné ruštině. (Vychodilová 2015) Z toho lze usoudit, že VNS jsou pro ruštinu přirozenější, a co se týče stylistického hlediska, zejména v administrativním stylu se jedná o vhodně zvolený stylově příznakový prostředek. VNS podporují nominálnost textu především díky substantivnímu komponentu, který umožňuje kolem sebe utvářet dlouhý řetězec vzájemně závislých slov plnících funkci shodného či neshodného přívlastku. (Gregor 2008b: 22) Srov. př. užití neshodného přívlastku:

... эти доклады должны включать отчет о мерах по поддержанию международного мира и безопасности, которые Совет Безопасности решил предпринять или предпринял.

... tyto zprávy obsahují hlášení o opatřeních, na kterých se Rada bezpečnosti usnesla nebo která učinila, aby byl udržen mezinárodní mír a bezpečnost. (Устав ООН, статья 15 п.1)

Организация делает рекомендации по согласованию политики и деятельности специализированных учреждений.

Organizace činí doporučení pro koordinaci programů a činností odborných organizací. (Устав ООН, статья 58)

В случае отказа в предоставлении Субсидий заявителю в течение 5 календарных дней с момента принятия решения об отказе в предоставлении Субсидий направляется письменный ответ о причинах отказа в предоставлении мер государственной (областной) поддержки.

Pokud bude žadateli poskytnutí Dotací zamítnuto, bude žadateli do 5 kalendářních dnů od přijetí rozhodnutí o zamítnutí Dotací odeslána písemná odpověď s uvedením příčin zamítnutí poskytnutí prostředků státní (oblastní) podpory. (Постановление правительства Воронежской области, статья 15)

Za nejdůležitější požadavky, které jsou kladeny na administrativní styl, lze označit jasnost, stručnost, přesnost, výstižnost, možnost rychlé orientace v textu a možnost jednoznačného zpracování získaných údajů. Jedním z charakteristických rysů tohoto stylu je pak i značná míra ustálenosti a stereotypnosti. VNS všechny tyto požadavky splňují, jejich užití v textech administrativního stylu je tedy opodstatněné a plně vyhovuje komunikačním potřebám daného stylu. (Vlková 1990: 11)

Verbonominálních spojení se užívá záměrně s cílem zdůraznit důležitost, složitost, oficiálnost daného stavu či děje nebo organizovanost činnosti. (Gregor 2008b: 22) Mnozí lingvisté však upozorňují na přílišnou automatizovanost a mnohdy neadekvátní užívání VNS, což bývá způsobeno přehnanou snahou po dosažení oficiálnosti i v případech, kde užití VNS není nutné nebo je dokonce chybné. (Vlková 1990: 11) Podobný názor zastává i M. Čechová (Čechová 1997: 114, cit. dle Gregor 2008a: 37), která uvádí, že „přehnané užití multiverbizovaných jednotek dodává projevu

ráz těžkopádnosti, někdy mnohomluvnosti, frázovitosti.“ My jsme při analýze našeho materiálu pracovali pouze s důvěryhodnými oficiálními texty, s nadužíváním VNS jsme se proto nesetkali. Podle našeho názoru je však důležité brát tuto skutečnost na vědomí, zejména při výuce obchodní korespondence nebo v případě, že jsme sami pověřeni napsáním textu administrativní povahy.

Tímto bychom rádi ukončili poměrně rozsáhlý úsek diplomové práce věnovaný výhodám užití VNS z různých úhlů pohledu. Formální i strukturní podstata VNS představuje nepřehledné množství výhod. My jsme se s přihlédnutím k administrativnímu stylu zaměřili pouze na nejdůležitější z nich, které jsme rozčlenili do tří tematických skupin. Jsme přesvědčeni, že daný přehled čtenářům pomůže správně vyhodnotit opodstatněnost užití VNS v textu a předejít tak případné stylistické neobratnosti.

2.3 VNS JAKO POMEZNÍ JEV

VNS jako objekt zkoumání nelze zařadit do jedné konkrétní lingvistické disciplíny – při jejich studiu se pohybujeme na rozhraní lexikologie, stylistiky, frazeologie či syntaxe. (Gregor 2008a: 17) V následující podkapitole proto uvádíme alespoň některé (a často i protichůdné) názory vybraných lingvistů, opodstatňující naše stanoviska, na základě kterých hodláme přistupovat k VNS v rámci naší práce.

Tvrzení J. Gregora o „nezařaditelnosti“ VNS do konkrétní skupiny, dokládá i práce V. Vlkové, která poukazuje na „složitost problematiky multiverbizace (jak jsme již uvedli v podkapitole 2.1.1, VNS jsou podle většiny českých lingvistů jedním z formálních projevů multiverbizace) spočívající mimo jiné v tom, že představuje určitý hraniční jev, zasahující do oblasti lexikální zásoby, frazeologie a syntaxe.“ (Vlková 1990: 1) Podobný názor zastává i další významná česká lingvistka E. Macháčková, která se ve svých pracích zabývá VNS odděleně z různých úhlů pohledu jednotlivých disciplín. (Gregor 2008a: 22)

Jak uvádí J. Gregor (Gregor 2008a: 24), většina ruských lingvistů naopak řadí VNS do oblasti frazeologie. Vychází přitom z dosud jediné klasifikace frazeologických sousloví (tzn. samostatných, ale obsahově spojených slov) vypracované V. V. Vinogradovem, který vyděluje tři základní typy, a to:

1. frazeologická spojení (фразеологические сочетания)
2. frazeologické celky (фразеологические единства)
3. frazeologické srůsty/srostlice (фразеологические сращения)

J. Gregor VNS řadí mezi frazeologická spojení/obraty (фразеологические сочетания/обороты), což dokládá tvrzením, že „komponentů VNS se užívá i mimo tato opisná spojení, jež mají jako celek buď více či méně frazeologizovaný význam, nebo významy nefrazeologizované.“ Zařazení VNS do centra frazeologie však autor důsledně odmítá. (Gregor 2008b: 11)

Musíme však zmínit, že názory na zařazení VNS do oblasti frazeologie nejsou jednotné, a nejen mezi ruskými lingvisty dosud panují velké neshody. Jedni je za frazeologismy považují (např. V. A. Kozmenko), druzí naopak ne (např. E. A. Ivannikova, J. Kačala atd.) (Gregor 2008a: 25-26)

V českém prostředí lze největší spjitost mezi verbonominálními spojeními a frazeologií pozorovat v pracích F. Čermáka. Ten řadí verbonominální výrazy s abstraktním substantivem typu *věnovat pozornost* mezi tzv. kvazifrazémy, které tvoří periferii – pásmo přechodu mezi frazeologismy a volnými spojeními. Na základě této definice kvazifrazému lze tedy usoudit, že i F. Čermák verbonominálním spojením v rámci frazeologie přisuzuje okrajové postavení. (Čermák 1985: 205). I když verbonominální spojení některé charakteristiky typické pro frazeologické jednotky vykazují, především máme na mysli ustálenost složení a struktury, opětovanou reprodukci v řeči, kompaktnost významu atd., od frazeologismů se však odlišují tím, že postrádají veškerou obraznost, expresivitu, metaforičnost a idiomatičnost. (Gregor 2008b: 11)

Ač si uvědomujeme velmi tenkou hranici mezi oběma jevy, na základě výše uvedených důvodů se v této práci přikláníme k názoru, že VNS nelze považovat za klasické frazeologismy a směřování obou jevů pak považujeme přinejmenším za diskutabilní. Danou část uvádíme jako stručný nástin problematiky a nehodláme tak zacházet do větších detailů.

2.4 TERMINOLOGICKÁ NEJEDNOTNOST

Již několikrát zmíněné názorové rozpory a nejednotnost v pojetí VNS se projevují i v samotné terminologii. Např. J. Filipec navrhuje termíny *rozložené vazby slovesné* či *verbonominální spojení*. (Filipec 1985: 107) V pracích A. Jedličky (Jedlička 1974: 173) se setkáváme s termínem *rozložené vazby slovesné jmenné*. S. Žaža (Žaža 1999: 18) o VNS hovoří jako o *analytických pojmenováních slovesného typu*. V naší práci se přikláníme k užívání již poměrně zavedeného termínu *ustálená verbonominální spojení/*

устойчивые глагольно-именные словосочетания, který podle nás nejlépe vystihuje jejich samotnou podstatu. Souhlasíme tak s pojetím VNS u J. Gregora (Gregor 2008a), který ve své práci uvádí, že „tato označení slovnědruhové povahy VNS jsou stručná, výstižná a nanejvíc konkrétní; navíc odpovídají zavedené tradici, osvědčila se a nejsou proto zaměnitelná s analogickými jevy (např. s širším termínem multiverbizační jednotky).“ (Gregor 2008a: 41)

3 SHRnutí TEoretické Části

Úvodní kapitoly teoretické části jsou věnovány stručné charakteristice administrativního stylu jak v českém, tak i ruském pojetí. Nejprve jsme se zaměřili na základní vymezení administrativního stylu v obou jazycích, následně jsme věnovali prostor jeho charakteristickým stylistickým rysům a jazykovým prostředkům.

Řada stylistických norem, jako např. tendence k ekonomičnosti a stručnosti vyjádření, standardizace textů, věcná správnost a výstižnost, snaha po maximální objektivnosti, převažující písemný charakter atd., nachází své uplatnění v obou jazycích. Shodné tendence v obou jazycích pozorujeme také v užívání konkrétních jazykových prostředků jednak v rovině lexikální (např. abstraktní slovní zásoba, terminologie, zkratky atd.), tak i gramatické (např. vyšší frekvence jmen, častý výskyt neosobních tvarů sloves, modální predikativa, sekundární předložky a spojky atd.).

Od druhé kapitoly se již plně věnujeme problematice verbonominálních spojení. VNS jako objekt zkoumání lze jen stěží zařadit do jedné konkrétní lingvistické disciplíny. V rámci naší práce se však přikláníme k většinovému názoru českých lingvistů, kteří VNS řadí do oblasti multiverbizace. O dané problematice pak pojednává jedna z úvodních podkapitol.

Vzhledem k plánovanému provedení analýzy materiálu v rámci praktické části jsme pokládali za nevyhnutelné přesné vymezení VNS, nicméně musíme podotknout, že jednotná a obecná koncepce VNS neexistuje. VNS v našem pojetí chápeme jako ustálené obraty, které vznikají na základě spojení více či méně desémantizovaného slovesa a abstraktního substantiva. Slovesný komponent v rámci VNS slouží jako gramaticky opěrný člen, substantivní složka je pak hlavním nositelem významu celého spojení.

Právě nejednotné vymezení VNS je mimo jiné také spojeno s velmi tenkou hranicí mezi těmito spojeními a volnými slovesně jmennými spojeními. Důležitý je v tomto ohledu aspekt celistvosti – VNS jako celek tvoří komplexní významovou jednotku a jako celek také fungují v daném kontextu.

Dále jsme se v naší práci zaměřili na charakteristické vlastnosti VNS. Užitím VNS v textu dosahujeme větší abstraktnosti a explicitnosti. Daná spojení rovněž přispívají k zesílení objektivnosti, oficiálnosti a přesnosti jazykového projevu, jeho neosobnosti a neemocionálnosti. V rámci administrativního stylu se tedy jedná o velmi vhodně zvolený jazykový prostředek.

Následně je poměrně velký prostor věnován výhodám užití VNS v textu napříč různými jazykovědnými disciplínami. Z pohledu sémantiky VNS umožňují vyjádřit daný děj či stav jednoznačněji, přesněji a názorněji než jejich jednoslovné slovesné protějšky. Jednu z největších výhod VNS ze syntakticko-strukturního hlediska pak spatřujeme v možnosti rozvíjení příslušného substantiva adjektivem plnicím funkci přívlastku. VNS nacházejí své uplatnění i z hlediska aktuálního členění výpovědi. Další výhodou představuje např. možnost rozdělení komponentů VNS do hlavní a vedlejší věty v souvětí podřadném. VNS splňují řadu požadavků kladených na administrativní styl (přesnost, výstižnost, ustálenost, stereotypnost atd.). Jejich užití v textech administrativního stylu je tedy opodstatněné a plně vyhovuje komunikačním potřebám daného stylu.

Předposlední kapitola teoretické části je věnována verbonominálním spojením jako pomezímu jevu nezařaditelnému do konkrétní lingvistické disciplíny, především pak pojetí ruských lingvistů, kteří problematiku VNS řadí do oblasti frazeologie. Přestože VNS některé charakteristiky typické pro frazeologismy vykazují (ustálená struktura, celistvost významu atd.), postrádají expresivní a obraznou složku, směšování obou jevů proto považujeme přinejmenším za diskutabilní.

Nejednotnost v pojetí a mnohotvárnost VNS se rovněž projevují i v samotné terminologii. V naší práci se přikláníme k užívání již poměrně zavedeného termínu *ustálená verbonominální spojení/ устойчивые глагольно-именные словосочетания*, který podle nás nejlépe vystihuje jejich samotnou podstatu.

4 PRAKTICKÁ ČÁST

V následující části této diplomové práce podrobíme VNS vyskytující se v textech ruského a českého administrativního stylu důkladné analýze z různých úhlů pohledu. Praktická část se opírá o předchozí teoretické poznatky, které doplňujeme o příklady excerpované z vlastních zdrojů. Ve všech případech jsme pracovali s dvojjazyčnými paralelními texty, rusko-české konfrontaci je pak věnována především závěrečná kapitola.

4.1 PŘEHLED ZÁKLADNÍCH STRUKTURNÍCH TYPŮ VNS V RUŠTINĚ

Jak jsme již uvedli v podkapitole 2.2, substantiva se v rámci VNS vyskytují jak v prostém, tak i předložkovém pádě. V následující části se proto zaměříme na analýzu základních strukturních typů VNS v textech administrativního stylu.

Jak uvádí Rudincová (Rudincová 1992: 27): „v ruštině i v češtině se v naprosté většině případů setkáváme s **bezpředložkovými modely VNS**.“ Náš excerpční materiál tuto tezi potvrzuje – nejpočetněji (v 75 % případů) byla v našem ruském i českém materiálu zastoupena spojení **V + S_{akuzativ}**, např.: *заклучить договор, иметь возможность, нанести ущерб, оказать влияние* apod., *узавřit smlouvu, mít možnost, způsobit škodu, mít vliv* atd.

Z bezpředložkových modelů VNS se hojně vyskytoval také typ **V + S_{dativ}**, např.: *подвергать испытаниям, подвергнуть аресту, подлежать оплате* (častější v ruštině než v češtině), avšak takové frekvence jako první zmíněný typ tato spojení zdaleka nedosahují.

Bezpředložkové modely se substantivy v ostatních pádech se v našem excerpovaném materiálu vyskytovaly zcela výjimečně, např. typ **V + S_{instrumentál}** (př.: *облечь ответственностью, ~доверием*)

Mezi excerpovanými ruskými **předložkovými modely VNS** převládá model **V + předložka „в“ + S_{akuzativ}**, např.: *ввести в работу, ввести в эксплуатацию, вступить в силу, поставить в известность, сдавать в аренду*. Substantiva v akuzativu bylo také užito ve spojení s předložkou „под“ (model **V + předložka „под“ + S_{akuzativ}**) a s předložkou „на“ (model **V + předložka „на“ + S_{akuzativ}**), dané typy spojení jsme však zaznamenali pouze v omezeném počtu případů, např.: *поставить под угрозу, представлять на рассмотрение*.

Poměrně často se mezi ruskými předložkovými modely vyskytovalo spojení **V + předložka „в“ + S_{lokál}**, např.: *быть в распоряжении, иметь в виду, находиться в распоряжении*, a také spojení **V + předložka „к“ + S_{dativ}**, např.: *привлечь к ответственности, прийти к согласию*.

Substantiva v ostatních předložkových pádech se v našem ruském materiálu sice vyskytují velmi omezeně, nicméně si dovolíme poukázat na relativně široké užití různých předložek, které v rámci třísložkových VNS fungují. Např.: model **V + předložka „под“ + S_{instrumentál}** (*находиться под контролем, находиться под охраной, находиться под руководством*), model **V + předložka „с“ + S_{instrumentál}** (*обратиться с просьбой*), model **V + předložka „до“ + S_{genitiv}** (*довести до сведения*) a model **V + předložka „на“ + S_{lokál}** (*находиться на рассмотрении*).

V níže uvedených tabulkách uvádíme souhrnný přehled základních strukturních typů VNS vyskytujících se v našich textech ruského administrativního stylu spolu s údaji o jejich procentuálním zastoupení a příklady reprezentativních sloves, která se v daných typech vyskytovala nejčastěji.

dvousložková VNS v ruském administrativním textu

strukturní typ VNS	výskyt (%)	reprezentativní slovesa
V + S _{akuzativ}	75	<i>провести, выполнить, предоставить, иметь, осуществить, принять, внести, дать, оказать</i>
V + S _{dativ}	7	<i>подвергнуть, подлежить</i>

třísložková VNS v ruském administrativním textu

strukturní typ VNS	výskyt (%)	reprezentativní slovesa
V + předložka „в“ + S _{akuzativ}	11	<i>ввести, вступить, поставить</i>
V + předložka „в“ + S _{lokál}	3	<i>быть, находиться, иметь</i>
V + předložka „к“ + S _{dativ}	4	<i>привлечь, прийти</i>
V + předložka „под“ + S _{akuzativ}	minimální zastoupení	<i>поставить</i>
V + předložka „на“ + S _{akuzativ}	minimální zastoupení	<i>представлять</i>
V + předložka „до“ + S _{genitiv}	minimální zastoupení	<i>довести</i>

V + předložka „на“ + S _{lokál}	minimální zastoupení	<i>находиться</i>
V + předložka „с“ + S _{instrumentál}	minimální zastoupení	<i>обратиться</i>
V + předložka „под“ + S _{instrumentál}	minimální zastoupení	<i>находиться</i>

Závěrem této podkapitoly si dovolueme shrnout základní výsledky, ke kterým jsme dospěli na základě excerpce našeho materiálu. Jak vyplývá z tabulky, dominantní postavení v administrativních textech zaujímají bezpředložkové modely VNS, přičemž za nejméně frekventovanější typ lze s naprostou jistotou označit spojení V + S_{akuzativ}.

Akuzativ je zároveň hodně frekventovaným pádem také v ruských předložkových modelech VNS, nejvíce substantiv v tomto pádě jsme pak zaznamenali ve spojení s předložkou „в“. Předložka „в“ se objevuje i ve spojení se substantivy v lokálu, četnost těchto verbonominálních spojení však nepřesahuje 5% hranici.

V ruských administrativních textech se vyskytuje poměrně velké množství předložkových strukturních typů, nicméně řada z nich byla v našem materiálu zastoupena pouze minimálně. Dospěli jsme k názoru, že takto široké využití různých předložek má bezesporu spojitost s tendencí k větší sémantické přesnosti výrazu. Užití předložek umožňuje vyjádřit význam diferencovaněji, což zároveň odpovídá základním charakteristikám jak VNS, tak i požadavkům samotného administrativního stylu.

4.2 KVANTITATIVNÍ A KVALITATIVNÍ ANALÝZA SLOVES V RUSKÝCH EXCERPOVANÝCH VNS

4.2.1 NEJFREKVENTOVANĚJŠÍ SLOVESA

„Využití jednotlivých sloves v rámci verbonominálních spojení lze hodnotit jednak z hlediska počtu strukturních typů, v nichž toto sloveso jako řídicí člen vystupuje, jednak z hlediska celkové frekvence spojení s tímto slovesem (tj. z hlediska počtu výskytů).“ (Vlková 1990: 3) Jelikož jsme pracovali s texty administrativního stylu, které jsou velmi stereotypní, a určitá slovesa se tak nesčetněkrát opakovala, rozhodli jsme přistoupit k našemu materiálu z hlediska celkové frekvence.

Naším cílem bylo zjistit, která slovesa se nejčastěji vyskytovala v roli slovesného komponentu ve VNS v administrativních textech. Celkově jsme do naší analýzy zahrnuli 22 sloves, která se vyskytovala alespoň ve třech a více případech. V rámci těchto jednotek bylo možné pozorovat různou frekvenci uplatnění sloves – některá byla

vytíženější, některá naopak méně frekventovaná. Níže uvádíme tabulku s přehledem nejméně frekventovaných sloves vyskytujících se v našem materiálu, včetně číselných údajů udávajících počet spojení těchto sloves s různými substantivy (pozn.: přehled substantiv, se kterými se daná slovesa pojila, je k nalezení v glosáři přiloženém k této práci). Pro doplnění uvádíme i přehled strukturních typů, ve kterých tato slovesa vystupují.

sloveso	počet případů doložených excerpčí	strukturní typ
провести/ проводить	25	V + S _{akuzativ}
иметь	23	V + S _{akuzativ} , V + předložka „в“ + S _{lokál}
предоставить/ предоставлять	20	V + S _{akuzativ} , V + předložka „в“ + S _{akuzativ}
принять/ принимать	15	V + S _{akuzativ} , V + předložka „в“ + S _{akuzativ} , V + předložka „к“ + S _{dativ}
осуществить/ осуществлять	18	V + S _{akuzativ}
дать/ давать	14	V + S _{akuzativ}
внести/ вносить	11	V + S _{akuzativ}
выполнить/ выполнять	8	V + S _{akuzativ}
привести/ приводить	8	V + předložka „в“ + S _{akuzativ} , V + předložka „к“ + S _{dativ}
находиться	8	V + předložka „в“ + S _{lokál} , V + předložka „на“ + S _{lokál} , V + předložka „под“ + S _{instrumentál}
произвести/ производить	7	V + S _{akuzativ}
оказать/ оказывать	6	V + S _{akuzativ}
предъявить/ предъявлять	6	V + S _{akuzativ}
сделать/ делать	6	V + S _{akuzativ}
подвергнуть/ подвергать	5	V + S _{dativ}

Mezi méně frekventovaná slovesa lze zařadit tato: *ввести/ вводить* (5), *предпринять/ предпринимать* (4), *совершить/ совершать* (4), *вступить/ вступать* (4), *причинить/ причинять* (4), *возложить/ возлагать* (3), *поставить/ поставлять* (3).

Na opačném konci frekvenční analýzy našeho praktického materiálu pak stojí verba vystupující ve VNS pouze v jednom či dvou případech, jedná se zejména o tato slovesa: *уделить/ уделять внимание*, *приложить усилия*, *играть роль*, *быть в распоряжении*, *взять/ брать ответственность на себя*.

Nutno podotknout, že získané výsledky jsou stylisticky podmíněné. Předpokládáme, že frekvence užití uvedených sloves v rámci VNS se v ostatních funkčních stylech značně liší.

4.2.2 SÉMANTICKÁ CHARAKTERISTIKA SLOVESNÉHO KOMPONENTU

4.2.2.1 PROBLEMATIKA DESÉMANTIZACE SLOVESNÉHO KOMPONENTU VNS

V této podkapitole bychom se rádi zabývali kvalitativní stránkou verb vystupujících v rámci VNS v analyzovaných ruských administrativních textech. Jak jsme již uvedli v kapitole 2.2, ve většině případů se jedná o slovesa polysémní, až desémantizovaná. Míra desémantizace se však u jednotlivých verb liší.

Proces desémantizace slovesa velmi precizně popisuje B. Rudincová: „desémantizaci chápeme jako nepozorovatelný proces změny významu směrem k jeho zobecnění. Tento proces probíhá v oblasti sémantiky, zároveň se však dotýká slovesa jako lexikální jednotky, hovoříme o tzv. „deindividualizaci“ lexikálního významu slovesa.“ (Rudincová 1992: 27)

„Slovesný komponent VNS ztrácí svůj původní pojmenovací význam a získává význam zcela zvláštní; poukazuje na určitý okruh dějů, stavů, procesů ve zcela obecné významové rovině. Sloveso pak můžeme považovat za zvláštní pojmenovací (analytický) formant, jako je sufixoid (např. -вед, -мер) nebo prefixoid (např. теле-, электро-), jehož pomocí vzniká celá řada nových pojmenování.“ (Rudincová 1992: 27)

Dále B. Rudincová poznamenává další specifikum procesu desémantizace sloves ve VNS, srov. „zároveň s procesem desémantizace můžeme u těchto sloves pozorovat také tendence ke specifikaci (specializaci) jejich významu ve vztahu k významu celého verbonominálního spojení. Sloveso pak v takovém případě nejen zařazuje celé spojení do širší obecné sémantiky slovesného děje, ale význam celého VNS určitým způsobem modifikuje.“ (Rudincová 2001: 163)

Totožný názor zastává i V. Vlková (Vlková 1990), která v souvislosti s desémantizací verba v rámci VNS vyděluje jak slovesa s velmi všeobecným, širokým lexikálním významem, tak i slovesa s významem určitějším a přesnějším. (Vlková 1990: 2)

B. Rudincová (Rudincová 1992) se ve své práci pokouší vymežit a definovat dva krajní body desémantizace sloves ve VNS. Nejvyšší míru desémantizace slovesného komponentu VNS lze podle autorky pozorovat v těch případech, kdy sloveso není sémanticky soběstačné a význam celého VNS je dán právě spojením příslušného verba se substantivem. Substantivní složka pak často disponuje širokými možnostmi rozvíjet se jinými slovními druhy. Tato spojení, která zpravidla mívají jednoslovný ekvivalent (plnovýznamové sloveso), lze označit za „čistá“ VNS. Jedná se např. o slovesa *вести, дать, оказать, нести, делать* atd. (Rudincová 1992: 29) J. Gregor (Gregor 2008a) tento výčet rozšiřuje o další slovesa, např. *подвергать, придавать, причинять, совершать* atd., přičemž poukazuje jak na jejich sémantiku, tak na fakt, že tyto slovesné komponenty se užívají výlučně v ustálených verbonominálních spojeních. (Gregor 2008a: 33)

Na druhém konci procesu desémantizace stojí slovesa, která v rámci VNS dosahují nejmenší míry sémantického posunu. Jedná se o případy, kdy je sloveso užito v základním nebo v jednom z prvních významů, zafixovaných ve výkladovém slovníku. Jako zástupce této skupiny můžeme uvést slovesa *рассмотреть, обратить, уделить* atd. Substantivum ve spojení s těmito slovesy disponuje omezenými možnostmi rozvíjet se adjektivem nebo zájmenem. Tato spojení pak obvykle nemívají jednoslovný ekvivalent. B. Rudincová navrhuje v těchto případech hovořit spíše o specifikaci (specializaci) slovesa, neboť sloveso upřesňuje, specifikuje děj, nazvaný substantivem. Většinou se jedná o VNS, která vznikla jako „hotové jednotky“ pro označení určitého děje, procesu či stavu. (Rudincová 1992: 29)

Nutno podotknout, že mezi těmito dvěma krajními mezníky existuje široké pásmo VNS, v nichž se projevuje jak částečná desémantizace, tak i specifikace slovesného komponentu. (Rudincová 1992: 29) Vymezení přesných hranic považujeme vzhledem ke složité povaze VNS za nemožné.

4.2.2.2 SÉMANTICKÝ ROZBOR SLOVES V RUSKÝCH VNS

Texty administrativního stylu poskytují k analýze slovesných komponentů VNS velmi zajímavý podkladový materiál. Najdeme zde jak slovesa s relativně omezenou spojitelností, avšak vyznačují se velmi vysokou frekvencí výskytu, např. уделить/уделять внимание, довести/доводить до сведения, обратить/обращать внимание, tak i slovesa obsahově velmi široká a neurčitá, která se pojí s poměrně

rozsáhlým repertoárem substantiv. Rozhodli jsme se sémantickému rozboru podrobit slovesa, která se v našich administrativních textech vyznačovala vysokou frekvencí (viz kapitola 4.2.1). Většinu spojení s těmito slovesy lze označit za „čistá“ VNS. Jako teoretická základna k ověřování našich příkladů nám posloužil slovník VNS od V. M. Deribase a Velký výkladový slovník ruského jazyka pod redakcí S. A. Kuzněcova.

- **провести/ проводить**

Výkladový slovník (БТСРЯ 2014) nabízí devět významů tohoto slovesa, v našem materiálu se však dané sloveso vyskytovalo pouze v jediném z nich, a to ve významu *осуществить, произвести, выполнить (какие-л. действия, работу)*. Tento význam je v porovnání s ostatními uváděn až na 7. místě.

Srov. př. VNS s daným slovesem z naší excerpce: *провести встречу, ~ испытания, ~ мероприятия, ~ монтаж, ~ оценку, ~ платеж, ~ проверку, ~ посещение, ~ подготовку, ~ рассмотрение, ~ ремонт, ~ действия, ~ переговоры, ~ осмотр, ~ экспертизу* atd.

- **иметь**

Sloveso *иметь* má v ruštině podle výkladového slovníku (БТСРЯ 2014) pět významů. První význam pro vyjádření vlastnění konkrétní věci můžeme v souvislosti s VNS zcela vyloučit. Již druhý význam (*обладать, располагать кем-, чем-л.*) však byl v našich excerpovaných VNS hojně zastoupen, srov. př. z naší excerpce: *иметь опыт, ~ доверенность, ~ приоритет, ~ право* (nejvíce frekventované spojení v našich textech administrativního stylu), *~ полномочия, ~ обязанности, ~ обязательства* atd.

Sloveso *иметь* se ve VNS také často vyskytovalo ve významu uváděném ve výkladovém slovníku (БТСРЯ 2014) až na čtvrtém místě. Jedná se o případy, kdy „*глагол иметь с некоторыми сущ. образует сочетания со значением произвести какое-л. действие, соответствующее значению этого существительного.*“ (БТСРЯ 2014) Srov. př. z naší excerpce: *иметь возможность (мочь), ~ намерение, ~ обоснование, ~ отношение, ~ претензии, ~ требования, ~ силу, ~ в распоряжении, ~ значение* atd.

Za zmínku také stojí dvě konkrétní spojení, a to *иметь в виду* (1. *подразумевать кого-либо или что-либо*; 2. *принимать во внимание* (БТСРЯ 2014)) a *иметь место* (1. *быть, быть в наличии, присутствовать*; 2. *происходить, случаться* (БТСРЯ 2014)), která se na pomyslné ose volnost – frazeologičnost spojení pohybují na druhém zmíněném konci. Obě zmíněná spojení jsme zaregistrovali ve frazeologickém slovníku jako klasické frazeologismy. (ФСРЯ 1986)

- **предоставить/ предоставлять**

V našem praktickém materiálu byly zastoupeny všechny tři významy, které nabízí výkladový slovník (БТСРЯ 2014), nejvíce spojení jsme však registrovali s prvním z níže uvedených významů:

- *дать возможность кому-л. обладать, распоряжаться, пользоваться чем-л.*, srov. рђ. z naší excerpce: *предоставить взаимодействие, ~ кредит, ~ возможность, ~ доверенность, ~ отказ, ~ поддержку, ~ право, ~ услуги, ~ гарантии, ~ возмещение*
- *дать возможность кому-л. делать или сделать что-л.*, srov. рђ. z naší excerpce: *предоставить реализацию, ~ обеспечение, ~ обоснование*
- *поручить кому-л., возложить на кого-л. исполнение какого-л. дела.*, srov. рђ. z naší excerpce: *предоставлять полномочия*

- **принять/ принимать**

U slovesa *принять* je uváděno devatenáct významů (БТСРЯ 2014). Významy, ve kterých se dané sloveso objevovalo ve VNS v našem materiálu, jsme až na jednu výjimku zaznamenali ve druhé polovině tohoto výčtu. V našich textech administrativního stylu jsme v rámci VNS evidovali tyto následující významy:

- *определить готовность к эксплуатации; взять в своё ведение* (význam uváděný na 3. místě), srov. рђ. z naší excerpce: *принять в эксплуатацию, ~ в пользование*
- *выслушать что-л. сообщаемое* (význam uváděný na 9. místě), srov. рђ. z naší excerpce: *принимать во внимание, ~ к сведению*
- *утвердить, голосованием выразить согласие с чем-л.* (význam uváděný na 11. místě), srov. рђ. z naší excerpce: *принять устав, ~ постановление, ~ поправки*

- *совершить, осуществить то, что выражено существительным* (význam uváděný na 13. místě), srov. př. z naší excerpce: *принять решение, ~ участие, ~ меры, ~ обязательства, ~ обязанности, ~ ответственность, ~ к рассмотрению* (tento význam byl ve VNS zastoupen nejčastěji)

- **осуществить/осуществлять**

Sloveso *осуществить* můžeme označit za výjimku mezi nejfrekventovanějšími slovesy v textech administrativního stylu. Jedná se totiž o sloveso s jediným významem, a to *привести в исполнение, воплотить в действительность что-л.* (což potvrzuje i výkladový slovník (БТСРЯ 2014)). Přesto se v našich textech administrativního stylu vyskytovalo poměrně velké množství VNS (18) s tímto slovesným komponentem, které navíc dosahovaly vysoké frekvence. Značná frekvence užití tohoto slovesa má podle našeho názoru spojitost právě s jeho oslabenou sémantickou stránkou, jež umožňuje spojení s relativně širokým okruhem abstrakt. Bezsporu se tak jedná o stylisticky vhodně zvolené sloveso. Níže uvádíme nejčastější VNS s tímto komponentem z našeho excerpčního materiálu:

осуществить изменение, ~ контроль, ~ монтаж, ~ уплату, ~ выплату, ~ выполнение, ~ надзор, ~ направление, ~ операции, ~ оплату, ~ осмотр, ~ платежи, ~ подготовку, ~ предоставление, ~ проверку, ~ сотрудничество, ~ страхование, ~ управление

- **дать/давать**

Z jedenácti významů slovesa *дать*, které nabízí výkladový slovník (БТСРЯ 2014) byly v našem materiálu zastoupeny pouze dva. V menší míře se toto sloveso vyskytovalo ve významu *предоставить что-либо* (význam uváděný na druhém místě z jedenácti), srov. př. z naší excerpce: *дать возможность, ~ право, ~ сведения* atd.

Dominantní zastoupení však dané sloveso mělo ve významu *делать/сделать то, что указано зависимым существительным* (význam uváděný na posledním – jedenáctém místě), srov. př. z naší excerpce: *дать разрешение, ~ совет, ~ указания, ~ окончания, ~ определение, ~ основание, ~ перевес, ~ признание, ~ разрешение, ~ распоряжения, ~ согласие, ~ толкование* atd.

- **внести/ вносить**

Sloveso *внести* disponuje dle výkladového slovníku (БТСРЯ 2014) celkem čtyřmi významy. V rámci VNS měly v našem excerpčním materiálu své zastoupení tyto následující případy:

- sloveso *внести* ve významu *включить, вставить, добавить*, srov. рř. z naší excerpce: *внести дополнение, ~ замечание, ~ изменение, ~ исправление, ~ поправку, ~ вопрос, ~ запись, ~ предложение, ~ модификации* atd. V tomto významu jsme v naší excerpci registrovali nejvíce VNS s daným slovesem.

- ve významu *уплатить, сделать взнос*, srov. рř. z naší excerpce: *внести вклад, ~ плату, ~ взнос*

- **оказать/ оказывать**

Ve VNS byly v našem praktickém materiálu zastoupeny oba významy uváděné ve výkladovém slovníku (БТСРЯ 2014), a to:

- ve významu *проявить, обнаружить в какой-л. форме отношение к кому-, чему-л.*, srov. рř. z naší excerpce: *оказать внимание, ~ уважение*

- ve významu *произвести, осуществить что-л. по отношению к кому-л.*, srov. рř. z naší excerpce: *оказать влияние, ~ воздействие, ~ помощь, ~ услуги, ~ содействие, ~ поддержку* atd.

- **подвергнуть/ подвергать**

Sloveso *подвергнуть* s významem *произвести над кем-, чем-л. какое-л. действие* (БТСРЯ 2014) také patří mezi slovesa, která se v našem materiálu poměrně často vyskytovala jako slovesný komponent v rámci VNS. Registrovali jsme následující příklady: *подвергнуть испытаниям, ~ угрозе, ~ аресту, ~ задержанию, ~ изгнанию* atd.

- **произвести/ производить**

Z pěti významů slovesa *произвести* byl v našich excerpovaných VNS nejvíce zastoupen význam, který výkladový slovník (БТСРЯ 2014) uvádí na prvním místě, a to *сделать, совершить, провести что-либо*. Srov. рř. z naší excerpce: *произвести изменения, ~ оплату, ~ расчеты, ~ ремонт, ~ платеж, ~ улучшения, ~ шефмонтаж* atd.

- **предъявить/ предъявлять**

V našem excerpovaném materiálu byly zastoupeny oba významy uváděné ve výkladovém slovníku (БТСРЯ 2014):

- význam *показать, представить в подтверждение чего-л.*, srov. př. z naší excerpce: *предъявить доказательства, ~полномочия* atd.

- význam *заявить о чём-л., требуя удовлетворения, объяснения и т.п.*, srov. př. z naší excerpce: *предъявить претензии, ~рекламацию, ~санкции, ~требования* atd.

- **сделать/ делать**

Вýкладový slovník (БТСРЯ 2014) nabízí čtyři významy tohoto slovesa, v našem materiálu se však sloveso *делать* v souvislosti s abstraktním charakterem VNS vyskytovalo pouze v jediném z nich, a to ve významu *совершать, выполнять что-л.* uváděném hned na druhém místě. Srov. př. z naší excerpce: *делать запрос, ~заявление, ~предложение, ~рекомендации, ~отметку, ~признания* atd.

V kapitole věnované kvalitativní analýze slovesného komponentu VNS jsme podrobili sémantickému rozboru dvanáct nejfrekventovanějších sloves vyskytujících se v rámci VNS v našem ruském materiálu. Až na sloveso *осуществить*, které má pouze jediný význam, se jednalo o slovesa s velmi všeobecným, širokým lexikálním významem (např. *принять* s devatenácti významy). V převážné většině případů měla tato slovesa oslabenou sémantickou stránku, což umožňovalo jejich spojení s relativně širokým okruhem abstrakt.

4.3 GRAMATICKÁ ANALÝZA SLOVES V EXCERPOVANÝCH VNS

Následující část je věnována analýze slovesného komponentu VNS z pohledu morfolgie. Jak uvádí V. M. Deribas: „глагол выступает в качестве грамматически опорного слова глагольно-именного сочетания и служит для выражения чисто грамматических значений. Он сохраняет свои морфологические свойства и присущие ему категории лица, числа, времени, вида, наклонения и «сообщает всему обороту общее категориальное значение глагольности».“ (Дерибас 1983: 6)

Stejný názor zastává i B. Rudincová, která rovněž v souvislosti s morfologickým pohledem na VNS poukazuje na roli verbálního komponentu jako gramatického centra celého spojení a jako nositele kategoriálního významu. (Rudincová 2001: 163)

Podle M. N. Kožiny „глагол вместе с отглагольными формами, обладающий большим «набором» категорий, форм и оттенками значений, является одной из примечательных в стилистическом отношении частей речи русского языка.“ (Кожина 1977: 133) V našem excerpčním materiálu VNS nepochybně plnila funkci stylisticky vhodně zvoleného jazykového prostředku, proto se v této podkapitole zaměříme zejména na opodstatněnost užitých mluvnických kategorií slovesa z hlediska administrativního stylu.

Základ této kapitoly tvoří dvě části. V první podkapitole se zaměříme na základní mluvnické kategorie slovesa vyskytujícího se v rámci VNS v našem materiálu. Druhá podkapitola je věnována neosobním tvarům, které může slovesný komponent VNS vytvářet. Teoretické základy pak doplňujeme o příklady z vlastního excerpovaného materiálu.

4.3.1 ZÁKLADNÍ MLUVNICKÉ KATEGORIE SLOVESA

Jak jsme již uvedli v úvodu této části, verbální komponent slouží jako gramaticky nosné centrum celého verbonominálního spojení. Může mít tedy různé gramatické tvary, které jsou charakteristické pro sloveso. Cíl této podkapitoly spočívá v podání uceleného přehledu převládajících mluvnických kategorií slovesa fungujícího v rámci VNS v excerpovaných textech ruského i českého administrativního stylu a v objasnění užití daných forem ze stylistického hlediska.

a) Kategorie osoby

V našem českém i ruském excerpovaném materiálu jednoznačně převažovala slovesa ve 3. osobě jak jednotného, tak i množného čísla. Tvary 1. a 2. osoby se v našem materiálu prakticky nevyskytovaly, což lze bezesporu považovat za výsledek tendence k neosobnímu vyjadřování charakteristickému pro administrativní styl.

S neosobním charakterem administrativního stylu je rovněž spojeno časté užívání tzv. situačního pojmenování (pojmenování osob na základě pozice, ve které se nacházejí), např.: *Продавец – Покупатель/ Prodávající – Купující*. (Kapitánová 2013) Výše uvedené tendence demonstrováme na následujících příkladech (podtržením

označujeme ruská VNS a jejich české ekvivalenty, dvojitým podtržením poukazujeme na tvar slovesa v příslušné osobě):

singulár/ 3. osoba

Клиент принимает к сведению, что имеет право отказаться от снятия фотокопий предлагаемых документов (...)

Кlient bere na vědomí, že je oprávněn odmítnout pořízení fotokopii dokladů (...)
(Сбербанк, часть 1, раздел II, п. 4)

Ответственность за подлинность подписей диспонентов несет Владелец счёта.

За правоту подписей диспонентов отвovídá Владелец счёта. (Сбербанк, часть 2, раздел II, п. 2)

plurál/ 3. osoba

Все люди равны перед законом и имеют право на равную защиту закона.

Всichni jsou si před zákonem rovni a mají právo na stejnou ochranu zákona.
(Декларация прав человека, статья 7)

(...) другие организации, которые принимают участие в предоставлении банковских услуг (...)

(...) jiné instituce, které se účastní poskytování bankovních služeb (...)
(Сбербанк, часть 6, раздел II, п. 1)

b) Kategorie času

V excerpovaných ruských i českých VNS jsme zaznamenali slovesa jak v přítomném, tak minulém i budoucím čase. Užití jednotlivých časů je opět podmíněno stylisticky.

V drtivé většině převažovaly tvary slovesa v **přítomném čase**. Jak uvádí M. N. Kožina: „формы настоящего времени в официально-деловом стиле выступают в значении, которое называют настоящим предписания (или долженствования).“ (Кожина 1977: 175) Nutno podotknout, že ve tvaru přítomného času se většinou vyskytovala slovesa nedokonavého vidu. V této souvislosti L. Vobořil roznamenává, že „большая частотность употребления несовершенного вида

настоящего времени связана с передачей модального значения долженствования, необходимости.“ (Vobořil 2004: 75) Slov. př. z naší exserpce:

Все члены ООН добросовестно выполняют принятые на себя по настоящему Уставу обязательства (...)

Všichni členové poctivě plní své závazky, které převzali podle této Charty (...)
(Устав ООН, статья 2 п.2)

Контракт вступает в силу с момента подписания сторонами (...)

Smlouva nabývá platnosti od okamžiku jejího podepsání oběma stranami (...)
(Contract_№1)

Дополнительные соглашения и приложения к настоящему Договору имеют юридическую силу в случае, (...)

Doplňující dohody a přílohy k této smlouvě mají právní platnost v případě, (...)
(Contract_№2)

Уžití tvarů **minulého času** v administrativním stylu (v našem případě ve VNS) dokonale vystihla M. N. Kožina, podle které „функционалирование форм прошедшего времени вполне согласуется с задачами коммуникации и общей стилевой чертой деловой речи.“ Hlavní význam užití forem minulého času podle autorky spočívá v „подчеркнутой констатации, ярко выраженной фиксации сообщаемого в письменной форме.“ (Кожина 1977: 175) Pro názornou ukázkou uvádíme příklady z našich materiálů:

Окончание срока действия настоящего Договора не освобождает Стороны от ответственности за его нарушение, которое имело место во время действия настоящего Договора.

Ukončení platnosti této smlouvy neosvobozuje strany od odpovědnosti za její porušení, ke kterému došlo během platnosti této smlouvy. (Contract_№2)

(...) наказание, которое могло быть применено в то время, когда преступление было совершено.

(...) trest, který mohl být uložen v době, kdy byl trestný čin spáchán. (Декларация прав человека, статья 11, п. 2)

(...), с другой стороны, заключили настоящий Договор о нижеследующем:

(...), на стороне druhé, узавřели tuto сmlouvu о: (...)

(Contract_№3)

Kromě toho tvary minulého času nacházejí své uplatnění také v podmínkových větách, které jsou pro texty administrativního textu typické. M. N. Kožina označuje užití minulého času v těchto případech jako tzv. „прошедшее условное (или ирреальное).“ (Кожина 1977: 175) Srov. příklady z excerptovaných materiálů:

Платёжное поручение является авторизованным в том случае, если клиент дал согласие на него способом, согласованным с Банком.

Platební příkaz je autorizovaný, pokud k němu dal Klient souhlas způsobem sjednaným s Bankou. (Сбербанк, часть 4, раздел II, п. 5)

(...) если такой ущерб был нанесен в результате использования потерянного или украденного Платежного средства (...)

(...) jestliže ztráta vznikla poté, co Klient nahlásil Bance ztrátu nebo odcizení platebního prostředku (...) (Сбербанк, часть 5, п. 5)

Verbální komponenty VNS vyskytující se ve tvarech **будoucího času** v kontextu získávají různou úroveň modality (od vyjádření nutnosti až po vyjádření možnosti). Zejména v užití tvarů budoucího času jsme v našem materiálu registrovali největší rozdíly mezi ruštinou a češtinou. Slovesa v budoucím čase se vyskytovala především v ruštině, zatímco jejich české ekvivalenty ve tvarech času přítomného. Např.:

Технологическая поддержка будет оказываться регулярно (...)

Technologická podpora je poskytována pravidelně (...)

(Приложение 6 к Контракту)

(...) предпочтение будет отдано положениям такого Договора или отдельным торговым условиям.

V případě, že ustanovení сmlouvy о конкретním bankovním obchodu (...) upravuje nějakou otázku odlišně, použijí se přednostně ustanovení такové Сmlouvy nebo samostatných obchodních podmínek. (Сбербанк, Введение)

Stejně jako v případě minulého času jsou i tvary budoucího času často užívány v podmínkových větách. (Кожина 1977: 175) Srov.:

Каждый человек, обвиняемый в совершении преступления, имеет право считаться невиновным до тех пор, пока его виновность не будет установлена законным порядком.

Каждý, kdo je obviněn z trestného činu, považuje se za nevinného, dokud není zákonným postupem prokázána jeho vina. (Декларация прав человека, статья 11, п. 1)

c) Kategorie rodu

V našem excerpovaném materiálu se vyskytovala slovesa jak v rodě činném, tak i trpném. **Trpný rod** je charakteristický zejména pro ruský administrativní styl. Jak uvádí L. Vobořil, „употребление страдательного залога глаголов предпочитается при необходимости подчеркнуть факт совершения действия.“ (Vobořil 2012: 9)

Opět si dovolíme poukázat na fakt, který je potřeba brát na vědomí zejména při překladu administrativních textů z ruštiny do češtiny. Na místě ruských trpných konstrukcí bývá v češtině ve většině případů užito sloveso v rodu činném – níže uvádíme několik vzorových vět.

Арендная плата вносится Арендатором ежеквартально до 15 числа следующего месяца.

Нájemнé платí Нájemник čtvrtletně до 15 dne následujícího měsíce.
(Contract_№3)

Решения Генеральной Ассамблеи по важным вопросам принимаются большинством голосов (...)

О дůležitých otázkách rozhoduje Valné shromáždění většinou hlasujících členů (...) (Устав ООН, статья 18 п.2)

Действия (...) предпринимаются всеми членами ООН в зависимости от того, как это определит Совет Безопасности.

Акце (...) podnikají všichni členové OSN (...) (Устав ООН, статья 48 п.1)

d) Kategorie způsobu

Vzhledem k povaze excerpaného materiálu byl v našich textech zastoupen pouze **oznamovací způsob**, jehož užití je spojeno s informativním charakterem administrativních textů. (Vobořil 2004: 76) Příklady viz výše a níže.

e) Slovesný vid

Tvrzení V. Vlkové, že „v roli řídicího člena VNS se uplatňují jak **slovesa dokonavá**, tak i slovesa **nedokonavá**, přičemž většinou vedle sebe fungují oba členy vidové dvojice“ (Vlková 1990: 3) potvrzuje i náš materiál. Níže uvádíme několik příkladů vidových dvojic, které se vyskytovaly v našich excerpaných textech:

- v ruštině: *ввести/ вводить, внести/ вносить, возложить/ возлагать, вступить/ вступать, выполнить/ выполнять, дать/ давать, оказать/ оказывать, осуществить/ осуществлять, предоставить/ предоставлять, принять/ принимать* atd.

- v češtině: *poskytnout/ poskytovat, přijmout/ přijímat, pověřit/ pověřovat, splnit/ plnit, vstoupit/ vstupovat* atd.

Jak jsme již uvedli v kapitole 2.2.3, za jednu z mnoha předností VNS lze označit schopnost vidového rozlišování i tam, kde to jejich jednoslovný protějšek neumožňuje. Př.: *воздействовать на кого-нибудь – оказать/ оказывать воздействие на кого-нибудь, участвовать в чем-нибудь – принять/ принимать участие в чем-нибудь* atd.

V ruských VNS excerpaných z našich vzorových textů se však v mnoha případech vyskytovala slovesa pouze v jednom z vidů:

- pouze v dokonavém vidu jsme registrovali tato verba: *вести, взять, вызвать, изложить, назначить, наложить, облечь, отдать, получить, представить, привлечь, прийти, приступить, служить*

- pouze v nedokonavém vidu jsme objevili následující slovesa: *быть, входить, занимать, играть, иметь, находиться, подвергаться, применять, проявлять, служить, уделять*

Větší frekvenci výskytu jsme však zaznamenali u VNS, jejichž slovesného komponentu bylo užito ve tvaru nedokonavého vidu. Bezespору se opět jedná o stylisticky příznačný rys, neboť nedokonavý vid v administrativních textech slouží k vyjádření závazku. (Vobořil 2012: 11) Srov. př. z naší excerpce:

Арендодатель сдает, а Арендатор принимает во временное пользование (аренду) нежилое помещение (...)

Pronajímatel pronajímá a Nájemník přijímá k dočasnému užívání (nájmu) nebytové prostory (...) (Contract_№3)

V souvislosti se zdůrazněním závazků vyplývajících z textů administrativního stylu se VNS také objevují ve spojení s modálními predikativy. Jak poukazuje M. N. Kožina, „глаголы используются в сочетании с модальными словами в значении долженствования, выражения категорического приказа, разрешения или констатации.“ (Кожина 1977: 175) Svůj stylistický význam má také užití infinitivu, který následuje po daných slovech. Podle M. N. Kožiny „инфинитив способен удобно выразить прямую или непрямую императивность и регламентированность, поэтому он широко используется в официально-деловой речи для реализации этого коммуникативного задания и основной специфичной стилевой черты (предписующего характера речи).“ (Кожина 1977: 174)

U níže uvedených příkladů doporučujeme věnovat pozornost mimo jiné českým verzím textu, jelikož mezi ruštinou a češtinou lze mnohdy pozorovat značné rozdíly.

Такие временные меры не должны наносить ущерб правам, притязаниям или положению заинтересованных сторон.

Taková zatímní opatření nejsou na újmu práv, nároků nebo postavení stran, o které jde. (Устав ООН, статья 40)

Совет Безопасности уполномочивается решать, какие меры должны применяться для осуществления его решений (...)

Rada bezpečnosti může rozhodnout, jakých opatření má být použito, aby jejím rozhodnutím (...) (Устав ООН, статья 41)

При осуществлении своих прав и свобод каждый человек должен подвергаться только таким ограничениям (...)

Každý je při výkonu svých práv a svobod podroben jen takovým omezením (...)
(Декларация прав человека, статья 29, п. 2)

(...) Банк обязан провести идентификацию Клиента.

(...) Banka je povinna provést identifikaci Klienta.

(Сбербанк, часть 4, раздел II, п. 4)

Генеральный подрядчик обязан принять надлежащие меры для обеспечения безопасности своего персонала.

Generální dodavatel je povinen přijmout patřičná opatření k zajištění bezpečnosti svých pracovníků. (Parcel_Contract_01)

Генеральный подрядчик обязан предоставить оборудование, материалы и запасные части в распоряжение Заказчика.

Generální dodavatel je povinen poskytnout zařízení, materiály a náhradní díly k dispozici Zákazníkovi. (Parcel_Contract_01)

4.3.2 NEOSOBNÍ TVARY SLOVESNÉHO KOMPONENTU VNS

V našem excerpovaném materiálu se slovesný komponent VNS poměrně často vyskytoval v neosobním tvaru. Četnost užití daných tvarů slovesa je nepochybně spojena s kvalitou příslušného textu. Námi excerpovaný materiál se vyznačoval značnou tendencí k explicitnímu vyjadřování, maximální výstižností a stručností. Užití neosobních tvarů slovesa tak má v textech administrativního stylu své opodstatnění, neboť pomáhá dosáhnout požadavků kladených na tento styl.

Neosobní tvary slovesa se také účastní vazeb s funkcí syntaktické kondenzace. Jak uvádí J. Kapitánová: „синтактическая конденсация (т.е. применение конденсаторов – специальных глагольных форм: деепричастия, причастия, инфинитива и отглагольного существительного), встречается в качестве языковой универсалии во всех языках. Разницы в количестве и качестве ее реализации связаны, например, с типологией данного языка или со стилистической характеристикой данного текста.“ (Kapitánová 2013: 69)

Jelikož je rusko-českému plánu věnována další kapitola této diplomové práce, ve které se mimo jiné zabýváme problematikou překladu neosobních tvarů slovesa, rozhodli jsme se v následující části zaměřit pouze na ruské texty. Níže uvádíme několik vzorových vět z našeho excerpovaného materiálu, ve kterých byl verbální komponent VNS užit v neurčitém tvaru.

a) **Přechodník**

Srov. př. užití verbálního komponentu VNS ve tvaru **přechodníku přítomného**:

(...) чтобы каждый человек и каждый орган общества, постоянно имея в виду настоящую Декларацию, стремились путем просвещения и образования содействовать уважению этих прав и свобод (...) (Декларация прав человека, Преамбула)

Генеральная Ассамблея избирает десять других членов Организации в качестве постоянных членов Совета Безопасности, уделяя, в особенности, должное внимание, в первую очередь (...) (Устав ООН, статья 23 п.1)

Военный комитет, находясь в подчинении Совета Безопасности, несет ответственность за стратегическое руководство (...) (Устав ООН, статья 47 п.3)

Srov. př. užití verbálního komponentu VNS ve tvaru **přechodníku minulého**:

(...) государства, которые, приняв участие в Конференции в Сан-Франциско по созданию Международной Организации, подписали и ратифицировали настоящий Устав в соответствии со статьей 110. (Устав ООН, статья 3)

b) **Пřídavná jména slovesná**

Verbální komponenty VNS ve tvaru přídavného jména slovesného se v našich excerpovaných materiálech vyznačovaly poměrně častým výskytem. V ruštině vymezujeme čtyři druhy přídavných jmen slovesných (Balcar 1999: 89-91), a to:

a. přídavná jména slovesná **пřítomná činná**, srov. př. z naší excerpce:

Каждый раздел, входящий в состав проектной документации, предоставляется на рассмотрение Заказчику (...) (Parcel_Contract_01)

Суд может запрашивать у публичных международных организаций информацию, относящуюся к делам, находящимся на его рассмотрении, а также (...) (Статут Международного суда, статья 34 п. 2)

(...) а также другие государства, имеющие право доступа к Суду. (Статут Международного суда, статья 40 п. 3)

b. přídavná jména slovesná **přítomná trpná**, srov. př. z naší excerpce:

Арендатор обязуется оградить арендодателя от любых претензий, предъявляемых третьей стороной (...) (Contract_№3)

(...) является письменная форма, если из характера оказываемой банковской услуги не следует что-то другое. (Сбербанк, часть 1, раздел X, п. 1)

Все члены ООН оказывают ей всемирную помощь во всех действиях, предпринимаемых в соответствии с настоящим Уставом (...) (Устав ООН, статья 2 п. 5)

c. přídavná jména slovesná **minulá činná** – v našem excerpovaném materiálu zastoupena nejčastěji, srov. př. z naší excerpce:

(...) в соответствии с актами Правительства Республики Беларусь, вступившими в силу. (Parcel_Contract_01)

Сторона, получившая претензию, должна ответить Стороне, предъявившей претензию, в течение (...) (Parcel_Contract_01)

(...) в отношении государства, принявшего такое же обязательство, юрисдикцию (...) (Статут Международного суда, статья 36 п. 2)

d. přídavná jména slovesná **minulá trpná**, srov. př. z naší excerpce:

Совет Безопасности должен быть всегда полностью информирован о действиях, предпринятых или намечаемых в силу региональных соглашений (...) (Устав ООН, статья 54)

Банк не обязан возместить ущерб или иной нанесенный ему вред, возникший в результате принятых Клиентом решений (...) (Сбербанк, часть 5, п. 6)

(...) полномочия, предоставленные Совету Безопасности для выполнения этих обязанностей, изложены в Главах V, VI, VIII и XII. (Устав ООН, статья 24 п. 2)

c) Deverbativa

Slovesný komponent VNS se v našem materiálu také velmi často vyskytoval ve tvaru deverbativa. Užití deverbativa v textech administrativního stylu představuje nejvyšší stupeň kondenzace. Jak uvádí J. Kapitánová (Kapitánová 2013: 80), „отглагольное существительное в русском языке применяется более часто, чем в чешском, потому что именно в русском данная конструкция обладает по сравнению с чешским многими преимуществами:

- 1) возможностью привлекать те же распространяющие члены предложения, как и мотивирующий глагол,
- 2) возможностью сочетаться с отрицательным префиксом.“

Výše uvedené výhody jsme registrovali i v rámci VNS v našich excerpovaných textech. Srov. př. z naší excerpce:

В момент расторжения Банком Договора о текущем счете соответствующий Договор прекращает свое действие с момента вступления в силу данного расторжения. (Сбербанк, часть 2, раздел V, п. 4)

Члены Организации должны объединяться для оказания взаимной помощи в проведении мер, о которых принято решение Советом Безопасности. (Устав ООН, статья 49)

Совет Безопасности должным образом учитывает невыполнение этих временных мер. (Устав ООН, статья 40)

V našem materiálu byla nejčastěji zastoupena následující deverbativa: *принятие (мер, решений), оказание (помощи, услуг), выполнение (мер, решений, обязательств, задачи), исполнение (обязательств), проведение (мер), вступление (в силу, в должность, в действие), ведение (дела), введение (в работу), предъявление (претензий), внесение (изменений), проведение (оценки).*

Z přehledu vyplývá, že nejvíce produktivním slovesem v této oblasti bylo sloveso *выполнить*, které se ve tvaru deverbativa vyskytovalo ve spojení s největším počtem substantiv, přičemž daná spojení měla poměrně vysokou frekvenci výskytu.

Na základě naší analýzy jsme také došli k velmi zajímavému závěru. Užití deverbativa odvozeného od VNS jsme zaznamenali především ve velmi oficiálních

administrativních textech (nejvíce v Chartě OSN), zatímco texty obchodních smluv se tak častým výskytem tohoto tvaru nevyznačovaly.

4.3.3 SHRNUÍ GRAMATICKÉ ANALÝZY

Daná kapitola slouží k podání uceleného pohledu na slovesný komponent vyskytující se v rámci VNS z morfologického hlediska. Naším cílem bylo stanovení převládajících mluvnických kategorií slovesa s ohledem na souvislost jejich užití se základními stylistickými požadavky na administrativní styl.

Na základě výsledků vlastní analýzy jsme došli k závěru, že určitý gramatický tvar verbálního komponentu VNS ve většině případů slouží k dosažení požadovaného stylistického rázu textu.

Absence 1. a 2. osoby slovesa poukazuje na neosobnost vyjádření, se zdůrazněním závazku a povinnosti je spojeno časté užívání nedokonavých sloves v přítomném času či užití tvarů trpného rodu. Zejména v poslední zmíněné kategorii se ruština s češtinou nejvíce rozcházela.

V našem excerpovaném materiálu jsme slovesný komponent VNS poměrně často registrovali také v neosobních tvarech slovesa, přičemž dominující kategorii tvořila přídavná jména slovesná minulá činná. Neosobní tvary slovesa se v textu vyskytují ve vazbách s funkcí syntaktické kondenzace, opět lze tedy hovořit o splnění jednoho z požadavků na administrativní styl.

4.4 TRANSLATOLOGICKÁ ANALÝZA EXCERPOVANÝCH VNS

Jak jsme již uvedli v kapitole 2.1, VNS můžeme označit za perspektivní jazykový fenomén – unikátní jazykovou univerzálii vyskytující se v řadě světových jazyků. Znalost problematiky překladu verbonominálních spojení při jejich studiu tedy zaujímá velmi důležité místo.

Následující kapitola je věnována možnostem překladu VNS v rusko-českém plánu. Při translatologické analýze našeho materiálu jsme vycházeli z klasifikace základních překladových transformací Z. Vychodilové, která v souvislosti s překladem poukazuje na „необходимость знания основных способов передачи информации речезыковых единиц на лексическом, грамматическом и стилистическом уровнях.“ (Vychodilová 2013: 35) Zejména poslední ze zmíněných rovin nesmíme

vzhledem k povaze našich excerpovaných textů opomíjet, neboť nezbytnost dodržet všechny stylistické rysy administrativního stylu hrála v našem případě vážnou roli.

Z. Vychodilová (Vychodilová 2013: 35-47) na rozdíl od ostatních teoretiků překladau vyděluje pouze dvě základní skupiny překladových transformací, a to:

- 1) transformace formální
- 2) transformace sémantické (lexikálně-sémantické)

Jelikož translatologická analýza tvoří pouze část této diplomové práce, nadále se budeme zabývat pouze transformacemi, které se vyskytovaly v rámci našeho materiálu (především se jedná o transformace formální).

Na tomto místě bychom chtěli deklarovat, že jsme během analýzy pracovali s paralelními rusko-českými texty a ne vždy se jednalo o překlady z ruštiny či češtiny (u některých dokumentů byla originálem angličtina, ruská a česká verze pak zřejmě vznikly nezávisle na sobě). Proto se v našich komentářích nadále budeme přidržovat termínů *ruská* a *česká varianta* textu, nikoliv překlad. Nicméně jsme přesvědčeni, že naše poznatky lze aplikovat i na oblast překladau.

Obsah jednotlivých podkapitol je vždy řazen od nejčastějšího výskytu k nejméně častému. Teoretické poznatky pak doplňují praktické ukázky z excerpovaného materiálu (pozn. podtržením označujeme ruská VNS a jejich české ekvivalenty).

4.4.1 SHODA V PŘEKLADU

Předtím než se zaměříme na jednotlivé překladové transformace, věnujme alespoň krátkou zmínku shodným případům. Jak dokazuje náš materiál, ne vždy při převodu informace z jednoho jazyka do druhého dochází k transformacím. V našem materiálu se v 69 % případů VNS vyskytovala jak v ruském, tak i českém jazyce. Toto vysoké procento dokazuje, že VNS patří v ruském i českém administrativním stylu mezi vhodné a často frekventovaný jazykový prostředek. Z nepřeberného množství příkladů jsme vybrali několik nejzajímavějších – v některých případech lze hovořit o plné shodě, někdy je v českém VNS užito jiné předložky, někdy lze v češtině dokonce pozorovat odklon od ustálenosti a posun k volnému spojení – viz níže.

- plná shoda, srov. př. z naší excerpce:

Если комиссия придет к убеждению (...)

Dojde-li komise k přesvědčení (...) (Статут Международного суда, статья 12)

Объединенные Нации несут расходы Суда (...)

Náklady Dvora nese OSN (...) (Статут Международного суда, статья 33)

Каждое из государств (...) имеет право вступить в дело (...)

Каждý stát (...) má právo intervenovat v řízení (...) (Статут Международного суда, статья 63 п. 2)

- částečná shoda, srov. př. z naší excerpce:

(...) обстоятельств, которые по своему характеру могут оказать решающее влияние на исход дела (...)

(...) skutečnost, která může mít rozhodující vliv na výsledek sporu (...) (Статут Международного суда, статья 61 п. 1)

При избрании избиратели должны иметь в виду (...)

Při každé volbě mají voliči na paměti (...) (Статут Международного суда, статья 9)

Члены Суда обязаны быть в распоряжении Суда во всякое время (...)

Členové Dvora jsou povinni býti stále Dvoru po ruce (...) (Статут Международного суда, статья 23 п. 3)

- posun k volnému spojení, srov. př. z naší excerpce:

(...) эти условия ни в коем случае не могут поставить стороны в неравное положение перед Судом.

(...) tyto podmínky však nesmějí způsobit nerovné postavení stran před Dvorem. (Статут Международного суда, статья 35 п. 2)

4.4.2 FORMÁLNÍ TRANSFORMACE

Z formálních transformací měly v našem materiálu největší zastoupení transformace gramatické, a to následující čtyři: slovnědruhov \acute{e} záměny, záměny gramatických kategorií, záměna gramatického statutu věty a záměna pořádku slov. V rámci samostatné podkapitoly přistupujeme k problematice tzv. syntaktické kondenzace (komprese), kterou rovněž řadíme mezi formální transformace, vzhledem ke složitosti problematiky jsme se však rozhodli danému tématu věnovat odděleně.

a) Slovnědruhové záměny

D. Žváček (Žváček 1995) považuje transpozici čili záměnu slovních druhů za nejvíce rozšířenou gramatickou transformaci, což potvrzuje i náš materiál. Transpozice může být vyvolána řadou příčin, např. různým fungováním slov téhož slovního druhu v obou jazycích, různými formami spojitelnosti slov apod. S transpozicí pak nepochybně souvisí i záměna multiverbizačních pojmenování, ke kterým VNS patří. (Žváček 1995: 27-28)

- verbalizace

Slovesem byla VNS v našem materiálu nahrazena v 31 % případů. Z formálního hlediska jde o tzv. univerbizaci (nahrazení víceslovného pojmenování jednoslovným). V rámci této skupiny vydělujeme dvě podskupiny, a to:

- a. nahrazení slovesem, jehož základ je totožný se jmenným komponentem ruského VNS (v našem materiálu převládající varianta), srov. př. z naší excerptce:

Любой Член Организации, который не является членом Совета Безопасности, может принять участие (...)

Каждый член OSN, který není členem Rady bezpečnosti, se může zúčastnit (...)
(Устав ООН, статья 31)

Генеральная Ассамблея может обращать внимание Совета Безопасности на ситуации (...)

Valné shromáždění může upozorňovat Radu bezpečnosti na situace (...) (Устав ООН, статья 11 п.3)

Все Члены Организации для того, чтобы внести свой вклад в дело поддержания международного мира и безопасности (...)

Абы приспěli к удержению международного мира и безопасности, все члены OSN (...) (Устав ООН, статья 43 п.1)

Создается Военно-Штабной Комитет для того, чтобы давать советы и оказывать помощь Совету Безопасности.

Зřizuje se Vojenský štábní výbor, aby radil a pomáhal Radě bezpečnosti. (Устав ООН, статья 47 п.1)

Решения Экономического и Социального Совета принимаются большинством голосов (...)

Hospodářská a sociální rada rozhoduje většinou hlasů (...) (Устав ООН, статья 67 п.2)

b. nahrazení slovesem, jehož základ není totožný se jmenným komponentem ruského VNS, srov. př. z naší excerpce:

Должное внимание следует уделять важности подбора персонала на возможно более широкой географической основе.

Je třeba náležitě dbát toho, aby zaměstnanci byli vybíráni na co nejširší zeměpisné základně. (Устав ООН, статья 101 п.3)

Совет Безопасности принимает во внимание любую процедуру (...)

Rada bezpečnosti přihlíží ke každému řízení (...) (Устав ООН, статья 36 п.2)

(...), чтобы территория под опекой играла свою роль в поддержании международного мира.

(...), aby poručenské území přispívalo k udržování mezinárodního míru. (Устав ООН, статья 84)

(...) нарушение, которое имело место во время действия настоящего Договора.

(...) porušení, ke kterému došlo během platnosti této smlouvy. (Contract_№2)

- nominalizace

V rámci naší analýzy jsme se také setkaly s ojedinělými případy, kdy byla ruská VNS v češtině zaměněna podstatným jménem. V našich příkladech se v ruštině jedná o explicitnější, nasycenější výrazy, zatímco ponechání pouze nosného jména v češtině považujeme za jednodušší řešení. Srov. př. z naší excerpce:

Любой Член Организации может довести о любом споре или ситуации, имеющей характер, указанный в статье 34, до сведения Совета Безопасности.

Каждый член OSN může upozornit Radu bezpečnosti na každý spor nebo situaci роваһу zmíněné v článku 34. (Устав ООН, статья 35 п.1)

Банк вправе отступить от Договора о текущем счете с немедленным вступлением в действие в том случае, (...)

Banka je oprávněna odstoupit od smlouvy o běžném účtu s okamžitou platností (...) (Сбербанк, часть 2, раздел V, п. 4)

b) Záměna gramatických kategorií

- změna slovesného času

Největší rozdíly mezi ruštinou a češtinou jsme registrovali v užití verbálního komponentu VNS ve tvarech budoucího času. V ruštině slovesa v budoucím čase získávají různou úroveň modalit. V českých větách se pak slovesa častěji vyskytovala ve tvarech času přítomného. Srov. př. z naší excerpce:

Каждый человек, обвиняемый в совершении преступления, имеет право считаться невиновным до тех пор, пока его виновность не будет установлена законным порядком.

Каждý, kdo je обвинěn z trestného činu, považuje se za nevinného, dokud není zákonným postupem prokázána jeho vina. (Декларация прав человека, статья 11, п. 1)

Технологическая поддержка будет оказываться регулярно (...)

Technologická podpora je poskytována pravidelně (...)

(Приложение 6 к Контракту)

- změna kategorie čísla

Množné číslo ruského substantivního komponentu VNS bylo v češtině zaměněno číslem jednotným, srov. př. z naší excerpce:

Совет Безопасности уполномочивается решать, какие меры должны применяться для осуществления его решений (...)

Rada bezpečnosti může rozhodnout, jakých opatření má být použito, aby jejím rozhodnutím (...) (Устав ООН, статья 41)

c) Záměna gramatického statutu věty

- záměna trpné konstrukce činnou

Na místě ruských trpných konstrukcí bývá v češtině ve většině případů užit sloveso v rodu činném. V ruštině je trpná konstrukce přirozenější především tam, kde potřebujeme zdůraznit uskutečnění určité činnosti. Srov. př. z naší excerpce:

Арендная плата вносится Арендатором ежеквартально до 15 числа следующего месяца.

Нájemné platí Nájemník čtvrtletně do 15 dne následujícího měsíce.
(Contract_№3)

Решения Генеральной Ассамблеи по важным вопросам принимаются большинством голосов (...)

О дůležitých otázkách rozhoduje Valné shromáždění většinou hlasujících členů (...) (Устав ООН, статья 18 п.2)

d) Záměna pořádku slov

- interpoziční slovosled (tzv. obmykání) charakteristický pro ruštinu byl v našich českých materiálech zaměněn vedlejší větou, srov. př. z naší excerptce:

Совет Безопасности выполняет возложенные на него настоящим Уставом функции.

Рada bezpečnosti vykonává funkce, které jí ukládá tato Charta. (Устав ООН, статья 12 п.1)

4.4.2.1 PŘEKLAD NEOSOBNÍCH TVARŮ SLOVESNÉHO KOMPONENTU VNS

Mezi formální transformace řadíme také tzv. syntaktickou kondenzaci (kompresi), tedy „zhuštění“ ve formální rovině, či opačný proces – tzv. syntaktickou dekondenzaci (dekompresi, rozvolnění výrazu). Jak uvádí Z. Vychodilová: „суть приема компрессии при переводе состоит в более компактном изложении мысли одного языка средствами другого языка за счет использования семантически более емких единиц.“ V rusko-české překladové praxi jde zejména o překládání ruských přechodníkových a participiálních konstrukcí do češtiny. (Vychodilová 2013: 40-41, 46) Vzhledem ke složitosti problematiky jsme rozhodli k danému tématu přistoupit v rámci samostatné podkapitoly.

Při překladu ruských neosobních tvarů slovesa do češtiny se doporučují čtyři základní překladové postupy (Vychodilová 2013: 46), a to:

1. překlad předložkovou substantivní konstrukcí,
2. překlad hlavní větou,

3. překlad vedlejší větou,
4. překlad přechodníkem (okrajový způsob).

V rámci srovnávací stylistiky také obvykle rozlišujeme několik stupňů syntaktické kondenzace, s jejichž klasifikací je neodmyslitelně spojeno jméno českého lingvisty J. V. Bečky. (Bečka 1992: 217-224)

V následující části podrobíme analýze české varianty neosobních tvarů slovesného komponentu, který se vyskytoval v rámci ruských VNS v našich excerpovaných textech. Daný materiál je vždy řazen od nejčastější po nejméně častou verzi. Podtržením označujeme ruská VNS a jejich české ekvivalenty.

a) Překlad přechodníku

S. Žaža (Žaža 1999) uvádí, že „ruština mnohem více tíhne k zhuštěnému vyjadřování než čeština, proto také velmi často užívá přechodníkového obratu, který je ruskému způsobu vyjadřování bližší než vedlejší věta.“ (Žaža 1999: 81-82) Naopak „v současné češtině mají konstrukce s přechodníkem charakter prostředku stylově příznakového, vázaného především na psaný spisovný jazyk. Z hlediska základní stylistické charakteristiky mají ráz knižní až archaický. Dané konstrukce se uplatňují především v těch komunikativních oblastech, které nebrání knižnímu vyjadřování a kde knižnost nebývá pocíťována negativně.“ (Marková 1990: 26) Toto tvrzení pak dokládá i náš materiál – viz níže.

- překlad přechodníkem

Ač je v češtině přechodník považován za archaický, ve většině našich případů byl slovesný komponent VNS vyskytující se v přechodníkovém tvaru v ruštině zachován v daném tvaru i v češtině. Hovoříme tedy o stejném stupni syntaktické kondenzace. Tato skutečnost má bezesporu spojitost s charakterem excerpovaného materiálu – přechodníkové konstrukce jsme registrovali především ve velmi formálních typech textů (př. Charta OSN), naopak v obchodních textech jsme tak častý výskyt přechodníkových konstrukcí nezaznamenali. Srov. př. z naší excerpce:

(...) государства, которые, приняв участие в Конференции ООН в Сан-Франциско по созданию Международной Организации (...), подписали и ратифицировали настоящий Устав в соответствии со статьей 110.

(...) státy, které zúčastnivše se konference OSN o mezinárodní organizaci v San Franciscu (...), podepíší tuto Chartu a podle článku 110 ji ratifikují. (Устав ООН, статья 3)

Генеральная Ассамблея избирает десять других Членов (...), уделяя, в особенности, должное внимание, в первую очередь, степени участия Членов Организации в поддержании международного мира (...)

Valné shromáždění volí deset dalších členů (...), majíc náležitý zřetel především na to, jak členové Organizace přispívají k zachování mezinárodního míru (...) (Устав ООН, статья 23 п.1)

Делая рекомендации на основании настоящей статьи, Совет Безопасности принимает также во внимание (...)

Činíc doporučení podle tohoto článku, Rada bezpečnosti přihlíží rovněž k (...) (Устав ООН, статья 36 п.3)

Принимая во внимание, что необходимо содействовать развитию дружественных отношений между народами.

Majíce na zřeteli, že je nutné podporovat rozvoj přátelských vztahů mezi národy. (Декларация прав человека, Преамбула)

- překlad předložkovou substantivní konstrukcí

V rámci naší analýzy se jedná o druhý nejčastější typ nahrazení ruské přechodníkové konstrukce. V češtině je tak dosaženo nejvyššího možného stupně syntaktické kondenzace. Srov. př. z naší excerptce:

Военно-Штабной Комитет, находясь в подчинении Совета Безопасности, несет ответственность за стратегическое руководство (...)

Vojenský štábní výbor odpovídá pod pravomocí Rady bezpečnosti za strategické řízení (...) (Устав ООН, статья 47 п.3)

Основные задачи системы опеки (...) состоят в том, чтобы: способствовать политическому, экономическому и социальному прогрессу населения территорий под опекой, имея в виду свободно выраженное желание этих народов (...)

Základní úkoly poručenské soustavy jsou: podporovat politický, hospodářský a sociální pokrok obyvatel poručenských území s přihlédnutím k svobodně vysloveným tužbám tohoto lidu (...) (Устав ООН, статья 76)

- překlad hlavní větou

Záměnu ruského přechodníku určitým slovesným tvarem ve funkci přísudku hlavní věty lze v našem případě označit za nejméně častou variantu – v excerpovaných textech jsme zaznamenali pouze minimum případů. Srov. př. z naší excerpce:

Клиент, принимая настоящие Условия, выражает свое согласие с тем, чтобы (...)

Клиент принимá tyto Подмínky а vyslovuje souhlas s tím, aby (...) (Сбербанк, часть 6, раздел VI, п. 1)

- překlad ruského přechodníku pomocí vedlejší věty jsme v našich textech nezaznamenali

b) Překlad participií

- překlad vedlejší větou

V našem materiálu dominovaly případy, kdy bylo ruské participium v češtině nahrazeno větou uvozenou vztažným zájmenem. V těchto případech hovoříme o tzv. dekonduzaci, neboť dochází ke snížení stupně syntaktické kondenzace. Srov. př. z naší excerpce:

(...) которые бы делали его лицом, имеющим особое отношение к Банку (...)

(...) кteré by z něj učinily osobu, která má zvláštní vztah к бance (...) (Сбербанк,

часть 1, раздел III, п. 5)

Члены Организации, заклучившие такие соглашения (...)

Členové OSN, кterí vstoupí v takové dohody (...) (Устав ООН, статья 52 п.2)

Документы, входившие в состав тендерной заявки второго этапа.

Dokumenty, кteré jsou součástí tendrové nabídky druhé etapy. (Инструкции для участников торгов)

- překlad předložkovou substantivní konstrukcí

Záměna participia pomocí substantiva a předložky v našem materiálu patřila k ojedinělým případům. V daném případě je dosaženo vyššího stupně syntaktické kondenzace. Srov. př. z naší excerpce:

Генеральная Ассамблея и находящийся под ее руководством Совет по Опеке при выполнении своих функций уполномочиваются (...)

Выконávající své функсе, Valné shromáždění a pod jeho vedením Poručenská rada tohoу (...) (Устав ООН, статья 87)

- překlad participiem

Zachování stejné úrovně syntaktické kondenzace v našich textech také patřilo k ojedinělým řešením. Srov. př. z naší excerpce:

(...) является письменная форма, если из характера оказываемой банковской услуги не следует что-то другое.

(...) písemné formy, pokud z charakteru poskytované bankovní služby nevyplývá něco jiného. (Сбербанк, часть 1, раздел X, п. 1)

- překlad ruského participia pomocí hlavní věty jsme v našich textech nezaznamenali

c) Překlad deverbativ

Deverbativa v textu plní funkci kondenzátorů nejvyššího stupně. Nejedná se přesně o neosobní tvar slovesa, nýbrž o příbuzný jev, proto danou problematiku řadíme až na závěr kapitoly. Při překladu deverbativ se setkáváme s následujícími postupy (Kapitánová 2013: 80):

- překlad deverbativem (zachování stejného stupně syntaktické kondenzace),
- dekondezace,
- redukce výrazu.

V našem případě jsme se zaměřili na slovesný komponent VNS, který se vyskytoval v tomto tvaru. V českých variantách excerpovaných textů jsme v 60 % případů zaznamenali dekondezaci deverbativa užitého v rámci VNS, ve zbylých 40 % pak zachování stejného stupně syntaktické kondenzace.

- překlad pomocí dekonverzace, srov. př. z naší excerpce:

Впредь до вступления в силу таких особых соглашений (...)

Dokud nenabudou účinnosti takové zvláštní dohody (...)

(Устав ООН, статья 106)

Генеральная Ассамблея и находящийся под ее руководством Совет по Опекe при выполнении своих функций уполномочиваются (...)

Выконávajíce své funkce, Valné shromáždění a pod jeho vedením Poručenská rada mohou (...) (Устав ООН, статья 87)

Всякий договор и всякое международное соглашение (...) после вступления в силу настоящего Устава (...)

Každá smlouva i každá mezinárodní dohoda (...) poté, co tato Charta nabyde účinnosti (...) (Устав ООН, статья 102 п.1)

Каждый член Суда обязан до вступления в должность сделать в открытом заседании Суда торжественное заявление, что (...)

Každý člen Dvora, dříve než se ujme své funkce, slavnostně na veřejném zasedání prohlásí, že (...) (Статут Международного суда, статья 20)

Если стороны согласны на ведение дела на французском языке (...)

Dohodnou-li se strany, aby se spor projednával francouzsky (...) (Статут Международного суда, статья 39 п. 1)

- zachování stejného stupně syntaktické kondenzace (překlad deverbativem), srov. př. z naší excerpce:

Общие торговые условия, в которых устанавливаются обязательные правила для оказания услуг (...)

Všeobecné obchodní podmínky, které stanoví závazná pravidla pro poskytování služeb (...) (Сбербанк, Введение)

(...) что в случае неоказания содействия при контроле Клиента Банком (...)

(...) že v případě неподачи содействия при контроле клиента банком (...)

(Сбербанк, часть 1, раздел II, п. 1)

(...) после заключения настоящего Договора.

(...) po uzavření této smlouvy. (Papcel_Contract_01)

До проведения Испытаний (...)

Před provedením zkoušek (...) (Papcel_Contract_01)

Pro porovnání uvádíme následující větu, ve které bylo užito obou výše uvedených postupů (v českém textu podtržením označujeme dekonzenci, dvojitým podtržením zachování deverbativní konstrukce). Srov. př. z naší excerptce:

Члены Организации должны объединяться для оказания взаимной помощи в проведении мер, о которых принято решение Советом Безопасности.

Členové OSN se spojí, aby si poskytli vzájemnou pomoc při provádění opatření, o nichž rozhodla Rada bezpečnosti. (Устав ООН, статья 49)

4.4.3 SHRNUTÍ TRANSLATOLOGICKÉ ANALÝZY

Cílem kapitoly věnované problematice překladu VNS v rusko-českém plánu bylo podat ucelený přehled překladových transformací, pomocí kterých lze ruská excerptovaná VNS přeložit do češtiny. Vycházeli jsme přitom ze základní klasifikace překladových transformací doc. Z. Vychodilové.

V úvodu kapitoly jsme se zaměřili na shodné případy – v 69 % případů se VNS vyskytovala jak v ruské, tak i české verzi textu. Poté již plně věnujeme pozornost slovnědruhovým záměnám, jež měly v našem materiálu poměrně vysoké zastoupení. Ve zbylých 31 % případů byla ruská VNS v českém textu nahrazena slovesem. Dále jsme poukázali na problematiku trpných konstrukcí typických pro ruský administrativní styl, které v češtině nahrazujeme konstrukcí činnou či záměny gramatických kategorií (především pak změny slovesného času verbálního komponentu VNS).

Druhá část kapitoly je věnována možnostem překladu neosobních tvarů slovesného komponentu VNS, se kterými je spojena tzv. syntaktická kondenzace či dekonzence. Zmíněné transformace řadíme rovněž k transformacím gramatickým, vzhledem ke složitosti problematiky jsme však možnostem překladu neosobních tvarů věnovali samostatnou podkapitolu.

Ve většině našich případů byl slovesný komponent VNS vyskytující se v přechodníkovém tvaru v ruštině zachován v daném tvaru i v češtině. V této souvislosti

lze nepochybně vidět spojitost se stylistickým charakterem excerpovaných textů. Ruská participia byla v českých verzích textu nejčastěji nahrazena větou uvozenou vztažným zájmenem. Závěr kapitoly jsme pak věnovali možnostem překladu ruských deverbativ – v českých variantách excerpovaných textů jsme v 60 % případů zaznamenali dekonzaci deverbativa užitého v rámci VNS.

ZÁVĚR

Úkolem předkládané diplomové práce bylo provedení důkladné analýzy užití VNS v textech ruského a českého administrativního stylu. Za konkrétní cíle jsme si kladli stanovení základních strukturních typů VNS, podrobení slovesného komponentu VNS kvantitativní, kvalitativní a gramatické analýze či podání uceleného přehledu překladových transformací, které lze aplikovat při překladu VNS z ruštiny do češtiny. V neposlední řadě bylo naším záměrem také vytvoření praktického glosáře nejčastějších VNS v administrativních textech.

Praktická základna se opírá o zpracování vyexcerpovaného materiálu z textů ruského i českého administrativního stylu. Jednalo se především o texty obchodních a mezinárodních smluv či bankovní obchodní podmínky. Ve všech případech jsme pracovali s dvojjazyčnými paralelními texty.

První kapitola praktické části podává ucelený přehled základních strukturních typů VNS vyskytujících se v textech administrativního stylu. Dominantní postavení v ruských i českých administrativních textech zaujímají bezpředložkové modely VNS, přičemž za nejfrekventovanější typ lze s naprostou jistotou označit spojení V + S_{akuzativ} (v 75 % případů). V administrativních textech jsme rovněž registrovali poměrně velké množství předložkových strukturních typů, nicméně řada z nich byla v našem materiálu zastoupena pouze minimálně. Dospěli jsme k závěru, že takto široké využití různých předložek je nepochybně spojeno s tendencí k větší sémantické přesnosti výrazu.

Ve druhé kapitole jsme se zaměřili na kvantitativní a kvalitativní analýzu sloves v ruských excerpovaných VNS. Nejprve jsme si kladli za cíl zjistit, která slovesa se nejčastěji vyskytovala v roli slovesného komponentu v rámci VNS v ruských administrativních textech. Celkově jsme do naší analýzy zahrnuli 22 sloves, která se vyskytovala alespoň ve třech a více případech. Mezi nejfrekventovanější slovesa vyskytující se v našem materiálu patřila následující: провести, иметь, предоставить, принять, осуществить, дать, внести.

Následně jsme se krátce věnovali problematice desémantizace slovesného komponentu VNS a podrobili sémantickému rozboru slovesa, která se v našich textech vyznačovala vysokou frekvencí výskytu. V našem materiálu jsme registrovali jak slovesa s relativně omezenou spojitelností, tak i slovesa obsahově velmi široká a neurčitá pojící se s poměrně rozsáhlým repertoárem substantiv. Desémantizovaná slovesa pak v rámci našeho materiálu převažovala.

Ve třetí kapitole jsme se opět zabývali slovesným komponentem VNS, tentokrát však z morfologického hlediska. Naším cílem bylo stanovení převládajících mluvnických kategorií slovesa s ohledem na souvislost jejich užití se základními stylistickými požadavky na administrativní styl. Na základě výsledků provedené analýzy jsme došli k závěru, že určitý gramatický tvar (v našem případě tvary 3. osoby singuláru i plurálu, užití nedokonavých sloves v přítomném čase, oznamovací způsob atd.) verbálního komponentu VNS ve většině případů slouží k dosažení požadovaného stylistického rázu textu.

Druhá část této kapitoly je pak věnována neosobním tvarům, ve kterých se slovesný komponent VNS často vyskytoval. Užití neosobních tvarů slovesa má v textech administrativního stylu opět své opodstatnění, neboť pomáhá dosáhnout požadavků kladených na tento styl. Nejčastěji byla v našem materiálu zastoupena přídavná jména slovesná minulá činná, poměrně hojně se také vyskytovaly tvary přechodníku přítomného.

Závěrečná kapitola pojednává o problematice překladu VNS v rusko-českém plánu. Vycházeli jsme přitom ze základní klasifikace překladových transformací doc. Z. Vychodilové. V 69 % případů byla podoba VNS zachována také v české verzi textu, proto na úvod kapitoly řadíme právě tyto shodné případy. Z překladových transformací byly v našem materiálu nejvíce zastoupeny slovnědruhové záměny, především pak verbalizace (ruská VNS byla v českém textu nahrazena slovesem v 31 % případů). Dále jsme poukázali na problematiku trpných konstrukcí typických pro ruský administrativní styl, které v češtině nahrazujeme konstrukcí činnou, či záměny gramatických kategorií (především pak změny slovesného času verbálního komponentu VNS).

Druhá část závěrečné kapitoly je zaměřena na možnosti překladu neosobních tvarů slovesného komponentu VNS. Přechodníkové konstrukce byly ve většině našich případů ponechány také v českém jazyce. Ačkoliv je přechodník v češtině považován za tvar archaický, vzhledem k povaze námi excerpovaného materiálu lze hovořit o vhodně zvoleném stylistickém prostředku.

Ruská participia pak byla v českých verzích textu nejčastěji nahrazena větou uvozenou vztažným zájmenem. V samotném závěru práce se věnujeme možnostem překladu ruských deverbativ. V 60 % případů bylo ruské deverbativum v češtině nahrazeno rozvolněným výrazem.

RESUMÉ

Настоящая дипломная работа посвящена анализу так называемых глагольно-именных словосочетаний (ГИС) в текстах русского и чешского официально-делового стиля. Стандартизованность документов делового стиля для многих не представляет никакого особого интереса. Однако, по нашему мнению, данные тексты на сегодняшний день предлагают целый ряд областей для более детального исследования. Одной из таких областей мы считаем использование глагольно-именных сочетаний, которые, с одной стороны, можно охарактеризовать как очень устойчивые обороты, с другой стороны, их использование в тексте представляет собой целый ряд преимуществ.

Данная работа ставит своей целью проанализировать ГИС в официально-деловых текстах с разных точек зрения. Опираясь на гипотезу, на то, что эти обороты полностью соответствуют требованиям официально-делового стиля, мы предполагаем их стандартное, но очень частое употребление.

Исследуемый материал насчитывал несколько сотен страниц русских и чешских официальных документов. Это, прежде всего, тексты разных договоров (в том числе международных), а также торговые условия банка.

Дипломная работа состоит из введения, четырех основных глав, заключения, резюме на русском языке, списка литературы, списка использованных источников, списка сокращений и трех приложений (включая составленный нами глоссарий самых употребляемых ГИС в русских деловых текстах).

Теоретическая часть включает две стержневые главы. В первой дается краткая характеристика и определение чешского и русского официально-деловых стилей. Изучая характер официально-делового стиля, мы ознакомились с его основными стилистическими чертами и специфическими языковыми средствами.

К основным стилевым чертам деловых текстов обоих языков, можно отнести сжатость и компактность изложения, точность, стандартизованность, информативность, однозначность, долженствование, устойчивость, а также преобладающий письменный характер данных документов, которые имеют определенную юридическую силу.

Сходные тенденции мы также наблюдаем в выборе как лексических (напр. абстрактная и отвлеченная лексика, отсутствие эмоционально-экспрессивных

средств, определенная терминология, употребление устойчивых оборотов и словосочетаний, аббревиатур и т. д.), так и грамматических средств (напр. преобладание имен над глаголами, употребление неличных форм глагола, модальных предикативов, вторичных предлогов и союзов и т. д.).

Вторая глава настоящей работы посвящена основной теме нашего исследования – устойчивым глагольно-именным словосочетаниям. ГИС можно охарактеризовать как очень продуктивный и перспективный языковой феномен, встречающийся во многих мировых языках.

ГИС как объект исследования находятся на стыке разных лингвистических дисциплин – лексикологии, стилистики, фразеологии или синтаксиса. В данной работе придерживаемся подхода большинства чешских лингвистов, которые ГИС относят к лексикологии, именно мультивербизации. Далее занимаемся данной проблематикой и определением места, которое ГИС занимают в ее контексте.

Следует подчеркнуть, что из-за множества разных подходов к исследуемому явлению, не существует однозначного определения ГИС. Под понятием ГИС в настоящей работе понимаются описательные обороты, подавляющее большинство которых состоит из двух знаменательных слов – глагола (категориального компонента) и существительного (номинального компонента) в предложной или беспредложной форме.

Глагол выступает в качестве грамматически опорного слова ГИС и служит для выражения чисто грамматических значений. Он сохраняет присущие ему категории лица, времени, вида и наклонения. Важно принять во внимание, что глаголы в ГИС более или менее подвергаются процессу десемантизации. Таким образом в рамках ГИС выступают как глаголы, которые вообще не имеют свободного значения, так и глаголы с более определенным значением.

Носителем значения ГИС является грамматически зависимый компонент – отвлеченное существительное, которое одновременно становится семантическим центром целого сочетания. Необходимо подчеркнуть, что слова, входящие в состав ГИС, в совокупности обладают единым значением.

ГИС часто выступают синонимами к однословным глаголам. Синонимичные глаголы в большинстве случаев бывают одного корня с именным (обычно отглагольным) компонентом ГИС. Однако, к ГИС можно также отнести и такие единицы, которые однословных соответствий не имеют, но они образуются на основе определенных общих мультивербизационных моделей.

В следующем разделе имеется описание промежуточного положения, которое ГИС занимают между свободными сочетаниями и фразеологическими единицами. Важную роль играет аспект целостности значения, на который обращает внимание в своих работах чешский лингвист Й. Филипец. Отмечая, что определение конкретного положения является очень трудной задачей, мы предполагаем возникновение области, так называемых, предельных оборотов, находящихся на границе между свободными сочетаниями и ГИС.

Далее мы делаем акцент на характерных чертах ГИС. Данные словосочетания воспроизводим в речи как готовые, стандартные обороты. Они способны выразить определенное действие, процесс или состояние более точно и однозначно. Одновременно они способствуют укреплению тенденций интеллектуальности, официальности, объективности, безличности и безэмоциональности высказывания. С их помощью в тексте достигаем большей абстрактности и эксплицитности, поэтому ГИС широко используются в официально-деловых текстах.

В рамках теоретической части предлагаемой Вашему вниманию работы особое внимание уделяется также и основным преимуществам ГИС, рассматриваемых с разных позиций, исходя из классификации Й. Грегора. К семантическим преимуществам ГИС относим возможность выразить определенный процесс или состояние более эксплицитно и наглядно. Иногда ГИС даже являются единым средством для выражения какого-либо значения.

Одним из главных приоритетов ГИС с синтаксическо-структурной точки зрения можно считать возможность развития номинального компонента прилагательным, выполняющим функцию определения. ГИС находят свое применение также в рамках актуального членения предложения. Следующее преимущество представляет возможность разделения компонентов ГИС в главное и придаточное предложения в сложноподчиненном предложении.

В связи с характером настоящей работы описываются также стилистические преимущества употребления ГИС в деловых текстах. Данные обороты удовлетворяют ряд требований, предъявляемых к текстам официально-делового стиля (к примеру, точность, устойчивость, стереотипность и т. д.). Таким образом, их употребление в официально-деловых текстах можно рассматривать как обоснованное и полностью отвечающее коммуникативным аспектам данного стиля.

Как уже было сказано ранее, ГИС являются многоуровневым явлением, находящемся на стыке разных лингвистических дисциплин. В предпоследнем разделе второй главы изложены подходы русских лингвистов, относящих анализируемые нами названия к фразеологизмам. С одной стороны, ГИС обладают некоторыми признаками характерными для фразеологических единиц (устойчивость в составе и структуре, целостность значения и др.), но, с другой стороны, они лишены таких черт как метафоричность, образность, экспрессивность, поэтому вопрос смешивания обоих явлений мы считаем, в какой-то мере, спорным.

Безусловно, многоуровневость ГИС и разные взгляды на их понимание бесспорно отражаются в неоднородной терминологии. В настоящей работе мы придерживаемся, по нашему мнению, наиболее подходящего термина *устойчивые глагольно-именные словосочетания*, который точно исследует самую суть данных оборотов.

В третьей главе дается краткое изложение основных вышеприведенных понятий, связанных с проблематикой ГИС.

Практическую часть предлагаемой работы составляют четыре основных раздела, дающие комплексный анализ функционирования ГИС в текстах официально-делового стиля. Полученные результаты мы доказываем многочисленными примерами, выписанными из нашего исследуемого материала.

В первом разделе представлены самые распространенные структурные модели ГИС, встречающиеся в наших деловых текстах. Доминирующее положение в нашем русском и чешском материале занимали беспредложные модели ГИС, главным образом модель $V + S_{\text{винительный п.}}$ (75 % случаев). Из других беспредложных моделей в наших текстах важное место занимала модель $V + S_{\text{дательный п.}}$, но следует упомянуть, что данная модель более всего встречалась в русских текстах.

Кроме того, наше внимание было сосредоточено и на предложных моделях ГИС, прежде всего, в русских текстах, из которых преобладали следующие: $V + \text{предлог „в“} + S_{\text{винительный п.}}$, $V + \text{предлог „в“} + S_{\text{предложный п.}}$, $V + \text{предлог „к“} + S_{\text{дательный п.}}$. В рамках данного исследования мы заметили также большое количество русских предложных моделей. Мы полагаем, что это связано с тенденцией к большей семантической насыщенности выражения.

Второй раздел практической части посвящен количественному и качественному анализу формальных глаголов русских ГИС. Сначала мы ставили себе целью определить самые употребляемые в рамках русских ГИС глаголы. В целом мы подвергли анализу 22 глагола, которые появились, по крайней мере, в трех случаях. У данных глаголов мы наблюдали разную частоту употребления. К самым употребляемым глаголам в нашем материале принадлежали следующие: *провести, иметь, предоставить, принять, осуществить, дать, внести*.

Кроме того, мы занимались процессом десемантизации, которому подвергается более или менее большинство глаголов, входящих в состав ГИС. При этом мы исходим из теоретических концепций чешских лингвистов Б. Рудинцовой и В. Влковой. С одной стороны, в ГИС встречаются глаголы лексически пустые и неполнозначные, которые сочетаются с относительно большим количеством имен существительных. ГИС с данными глаголами обыкновенно сосуществуют с однословными глагольными эквивалентами и их можно обозначить как «чистые» ГИС. К таким глаголам относим следующие: *вести, дать, оказать, нести, делать* и т. д.

С другой стороны, в рамках ГИС появляются такие глаголы, у которых процесс десемантизации происходит в меньшей степени. У ГИС с такими глаголами обыкновенно нет однословного эквивалента. В большинстве случаев речь идет о ГИС, которые возникли как «готовые единицы» для обозначения определенного действия, процесса или состояния.

В рамках нашей работы мы провели семантический анализ глаголов, которые встречались в наших текстах довольно часто. На основе полученных результатов мы пришли к заключению, что в наших текстах преобладали ГИС, в состав которых входили семантически ослабленные глаголы.

В третьем разделе практической части настоящей работы мы сосредоточились на глагольном компоненте ГИС с точки зрения морфологии. Глагол в рамках ГИС является грамматическим центром целого оборота и одновременно носителем его категориального значения. Он сохраняет свои категории лица, числа, времени, вида, наклонения и залога.

Мы пытались определить преобладающие категории глагола в рамках ГИС и доказать их обоснованность с учетом характерных для официально-делового стиля черт.

Основу третьего раздела образуют две части. В первой части мы уделяли особое внимание основным формам глагола, во второй его неличным формам, которые он также образует в рамках ГИС. Теоретические знания мы иллюстрируем с помощью многочисленных примеров, выписанных из русских и чешских текстов официально-делового стиля.

После краткого введения мы уже перешли к определению преобладающих глагольных форм. Что касается категории лица, то в нашем материале доминировали глаголы в третьем лице как единственного, так и множественного числа. Безусловно, это связано с безличным характером изложения, типичным для официально-делового стиля.

Также употребление отдельных времен глагола обусловлено рядом стилистических причин. Больше всего преобладали формы настоящего времени, которые связаны с передачей модального значения долженствования и необходимости. Формы прошедшего времени, замеченные нами в нашем материале, с одной стороны, подчеркивают констатацию сообщаемого, с другой стороны, они очень часто встречаются в условных предложениях характерных для официально-делового стиля. Употребление форм будущего времени мы наблюдали прежде всего у русских глаголов, поскольку в русском языке данные формы в контексте способны приобретать разный уровень модальности.

В отличие от чешского языка, русский деловой стиль более тяготеет к употреблению страдательных конструкций, то есть пассива, который подчеркивает факт совершения действия и необходимости. На чешский язык данные конструкции переводятся с помощью действительного залога.

С информативностью деловых текстов связано употребление изъявительного наклонения. Повелительное и сослагательное наклонения в нашем материале не встречались.

Как доказывает исследование нашего материала, в рамках управляющего члена ГИС находят применение глаголы совершенного и несовершенного вида. Однако, большей частотой употребления отличались глаголы несовершенного вида.

Глаголы анализируемых оборотов также очень часто используются в сочетании с модальными предикативами типа должно, обязано, с помощью которых в текстах достигается выражение категорического приказания, разрешения или констатации.

Вторая часть третьего раздела посвящена неличным формам (причастиям и деепричастиям) глагольного компонента ГИС, применяемым в тексте в качестве структурных конденсоров, к которым можно отнести также и отглагольные существительные. Употребление вышеприведенных форм имеет в деловых текстах свое обоснование, так как оно способствует достижению типичных для этого стиля стилистических черт.

В нашем русском материале в рамках ГИС относительно часто встречались причастия, чаще всего действительные причастия прошедшего времени. Учитывая характер анализируемых текстов, очень часто применялись также и деепричастия несовершенного вида.

В последней части третьего раздела мы рассматривали отглагольные существительные, образованные от ГИС. В отношении отглагольного существительного можно сказать о самой высокой степени конденсации. Самым продуктивным глаголом с этой точки зрения в нашем материале являлся глагол *выполнить* (*выполнение*), который сочетался с большим количеством существительных.

В заключительной части предлагаемой Вашему вниманию работы описывается сопоставление глагольно-именных сочетаний в русском и чешском языках в плане перевода. Мы придерживались классификации переводческих трансформаций З. Выходиловой, которая в отличие от других теоретиков перевода выделяет только две основные группы переводческих приемов: формальные преобразования и лексико-семантические преобразования.

Важно отметить, что в рамках нашего анализа мы работали с параллельными русско-чешскими текстами. Однако, в некоторых случаях исходным языком являлся английский язык, поэтому мы говорим не о переводах, а о русских и чешских вариантах текста.

В 69% случаев встречались ГИС как в русском, так и чешском текстах, поэтому прежде всего обращаем внимание на эти сходные случаи.

Существенную роль в нашем материале играли формальные преобразования, а именно замены частей речи. Так, например, замена русских ГИС однословным глаголом в чешских текстах (так наз. вербализация) в нашем материале встречалась в 31% случаев.

Далее нами были рассмотрены замены грамматического статуса предложения – проблематика перевода русских страдательных конструкций

действительными, или замены грамматических категорий, которые в нашем материале касались главным образом замен глагольного времени.

Помимо этого, был также сделан акцент на изменение порядка слов, преимущественно, на так наз. обмыкание – типичную для русского языка конструкцию, которая всегда должна подвергаться перестановке слов.

В рамках самостоятельного раздела мы подходим к проблематике так называемой синтаксической конденсации (компрессии) или деконденсации (декомпрессии), которые также относим к формальным преобразованиям, однако, из-за сложности данной проблематики мы решили уделить им особое внимание. В русско-чешской практике конкретно речь идет о переводе таких средств синтаксической конденсации, как причастия, деепричастия и отглагольные существительные.

Русские деепричастия, встречающиеся в рамках ГИС, в чешском языке были также заменены деепричастиями. Хотя в чешском языке деепричастия считаются книжными и архаическими, в отношении нашего материала речь идет о стилистически подходящем средстве.

В чешских текстах также очень часто встречались заменены русских деепричастий предложно-именной конструкцией. В таких случаях говорим о достижении самой высокой степени синтаксической конденсации.

Русские причастия были в чешском материале чаще всего заменены предложением, введенным относительным местоимением. Замены причастий предложно-именной конструкцией или эквивалентным чешским причастием в нашем материале относились к редким случаям.

Заключение практической части нашей работы посвящено проблематике перевода русских отглагольных существительных, образованных от ГИС. На основе проведенного нами анализа мы пришли к заключению, что в 60% случаев в чешских вариантах текстов встречалась деконденсация русского отглагольного существительного и в 40% случаев сохранялся тот же уровень конденсации выражения.

Надеемся, что нам удалось достичь поставленных целей и доказанные результаты найдут свое применение, к примеру, при обучении деловому русскому. Мы будем очень рады, если настоящая работа принесет пользу всем читателям, интересующимся данной проблематикой.

BIBLIOGRAFIE

1. ВИНОГРАДОВ, В. В. *Стилистика, теория поэтической речи, поэтика*. Москва: Издательство Академии наук СССР, 1963. 253 с.
2. КОЖИНА, М. Н. *Стилистика русского языка*. Москва: Просвещение, 1977. 223 с.
3. КОЖИНА, М. Н., отв. ред. *Стилистический энциклопедический словарь русского языка*. Москва: Флинта, 2003. 696 с. ISBN 5-89349-342-7.
4. РАДУГИН, А. А. *Русский язык и культура речи*. Москва: Библионика, 2004. 240 с. ISBN-5-98685-001-7.
5. РОЗЕНТАЛЬ, Д. Э. *Практическая стилистика русского языка*. Москва: Высшая школа, 1987. 399 с.
6. BALCAR, M. *Ruská gramatika v kostce*. 1. vyd. Praha: LEDA, 1999. 128 s. ISBN 80-85927-56-X.
7. BEČKA, J. V. *Česká stylistika*. 1. vyd. Praha: Academia, 1992. 468 s. ISBN 80-200-0020-8.
8. ČECHOVÁ, M. et al. *Současná česká stylistika*. 1. vyd. Praha: ISV, 2003. 342 s. ISBN 80-86642-00-3.
9. ČECHOVÁ, M., KRČMOVÁ, M., MINÁŘOVÁ, E. *Současná stylistika*. 1. vyd. Praha: NLN, 2008. 381 s. ISBN 978-80-7106-961-4.
10. FILIPEC, J., ČERMÁK, F. *Česká lexikologie*. 1. vyd. Praha: Academia, 1985. 281 s.
11. GREGOR, J. *Valenční možnosti verbonominálních spojení v publicistickém stylu (v rusko-českém srovnávacím plánu)*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008a. 398 s. ISBN 978-80-244-1933-6.
12. GREGOR, J. *Verbonominální spojení v ruštině (v částečné konfrontaci s češtinou)*. 1. vyd. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2008b. 304 s. ISBN 978-80-86708-56-0.
13. HLADKÁ, Z. Multiverbizace (pluriverbizace). In: *Encyklopedický slovník češtiny*, 2002, s. 276. ISBN 978-80-7106-484-8.
14. JEDLIČKA, A. *Spisovný jazyk v současné komunikaci*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 1974. 227 s.

15. KAPITÁNOVÁ, J. *Antologie textů ke srovnávací stylistice: komentáře a analýzy*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. 129 s. ISBN 978-80-244-3350-9.
16. KAPITÁNOVÁ, J. *Přednášky z disciplíny Srovnávací stylistika*. KSR/7SRST. FF UP Olomouc, katedra slavistiky, LS 2015.
17. KAPITÁNOVÁ, J. *Přednášky z disciplíny Stylistika*. KSR/STYL. FF UP Olomouc, katedra slavistiky, ZS 2013.
18. KRAUS, J. Styl administrativní. In: *Encyklopedický slovník češtiny*, 2002, s. 448. ISBN 978-80-7106-484-8.
19. MARKOVÁ, M. Polopredikativní konstrukce přechodníkové a jejich konkurenty jako prostředky funkčně sémantické a stylistické diferenciacce. In: *Filologické studie XVIII*, 1990, s. 21-44. ISBN 80-7066-349-9.
20. MINÁŘOVÁ, E. *Stylistika pro žurnalisty*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011. 289 s. ISBN 978-80-247-2979-4.
21. NEDOMOVÁ, Z. *Функциональная стилистика русского языка*. 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2010. 172 s. ISBN 978-80-7368-793-9.
22. RUDINCOVÁ, B. *Типы ројменování в současné руšтинě (zejména в podnikatelské oblasti)*. 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita, 2001. 210 s. ISBN 80-7042-586-5.
23. RUDINCOVÁ, B. Ustálená analytická slovesně jmenná spojení v ruském a českém jazyce. In: *Jazyk, literatura, umění D-29/131*, 1992, s. 25–33. ISBN 80-7042-051-0.
24. VLKOVÁ, V. K problematice tzv. multiverbizačních spojení, zvláště v odborném stylu. In: *Slovo a slovesnost 39/2*, 1978, s. 106–115. ISSN 0087–7031.
25. VLKOVÁ, V. Příspěvek k analýze multiverbálních spojení typu „provádět rekonstrukci“. In: *Slovo a slovesnost 51/1*, 1990, s. 1–15. ISSN 0037–7031.
26. VOBOŘIL, L. Договор как коммуникат. In: *Rossica Olomucensia XLII/1. část (za rok 2003)*, 2004, s. 73-78. ISBN 80-244-0830-9.
27. VOBOŘIL, L. *Obchodní ruština – antologie textů s komentářem a cvičeními*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. 56 s. ISBN 978-80-244-3219-9.
28. VYCHODILOVÁ, Z. *Введение в теорию перевода для русистов*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. 83 s. ISBN 978-80-244-3417-9.

29. VYCHODILOVÁ, Z. *Přednášky z disciplíny Synchronní komparatistika*. KSR/7SK. FF UP Olomouc, katedra slavistiky, ZS 2015.
30. ŽAŽA, S. *Ruština a čeština v porovnávacím pohledu*. 2. přeprac. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1999. 122 s. ISBN 80-210-2058-X.
31. ŽVÁČEK, D. *Kapitoly z teorie překladu I (Odborný překlad)*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 1995. 51 s. ISBN 80-7067-489-X.

SLOVNÍKY

1. ДЕРИБАС, В. М. *Устойчивые глагольно-именные словосочетания русского языка*. 3-е изд. Москва: Русский язык, 1983. 256 с.
2. КУЗНЕЦОВ, С. А. отв. ред. *Большой толковый словарь русского языка*. Санкт-Петербург: Норинт, 2014. <http://www.gramota.ru> [online]. [cit. 2016-03-06]. Dostupné z: <http://www.gramota.ru/slovvari/info/bts/>
3. МОЛОТКОВ, А. И., отв. ред. *Фразеологический словарь русского языка*. 4-е изд. Москва: Русский язык, 1986. 543 с.

SEZNAM EXCERPOVANÝCH PRAMENŮ

Internetové zdroje

1. **Всеобщая декларация прав человека** (6 NS)
<http://www.un.org> [online]. [cit. 2016-02-15]. Dostupné z:
http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/declhr.shtml
Všeobecná deklarace lidských práv (5 NS)
<http://www.osn.cz/> [online]. [cit. 2016-02-15]. Dostupné z:
<http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/vseobecna-deklarace-lidskych-prav.pdf>
2. **Общие торговые условия банка Сбербанк** (18 NS)
<https://www.sberbankcz.cz> [online]. [cit. 2016-01-20]. Dostupné z:
<https://www.sberbankcz.cz/ru/o-bance/business-terms-and-conditions>
Všeobecné obchodní podmínky banky Sberbank (15 NS)
<https://www.sberbankcz.cz> [online]. [cit. 2016-01-20]. Dostupné z:
<https://www.sberbankcz.cz/o-bance/obchodni-podminky>
3. **Статут Международного суда** (16 NS)
<http://www.un.org> [online]. [cit. 2016-02-18]. Dostupné z:
<http://www.un.org/ru/icj/statut.shtml>
Statut Mezinárodního soudního dvora (14 NS)
<http://www.osn.cz/> [online]. [cit. 2016-02-18]. Dostupné z:
<http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/charta-organizace-spojonych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf>
4. **Устав Организации объединенных наций** (28 NS)
<http://www.un.org> [online]. [cit. 2016-02-18]. Dostupné z:
<http://www.un.org/ru/charter-united-nations/index.html>
Charta Organizace spojených národů (26 NS)
<http://www.osn.cz/> [online]. [cit. 2016-02-18]. Dostupné z:
<http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/charta-organizace-spojonych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf>

Interní zdroje společnosti RENETRA, s. r. o.

1. Contract_№1: Контракт № XX/XXX (3 NS)
Smlouva č. XX/XXX (3 NS)
2. Contract_№2: Договор предоставления услуг (5 NS)
Smlouva o poskytování služeb (4 NS)
3. Contract_№3: Договор аренды нежилого помещения (6 NS)
Smlouva o nájmu nebytových prostor (5 NS)
4. Инструкции для участников торгов (23 NS)
Instrukce pro účastníky tendrů (21 NS)
5. Постановление правительства Воронежской области от 27 февраля 2015 г. № 125 «Об утверждении порядка предоставления субсидий из областного бюджета организациям, реализующим особо значимые инвестиционные проекты» (8 NS)
Výnos vlády Voroněžské oblasti ze dne 27. února 2015 č. 125, o schválení postupu pro poskytování dotací z rozpočtu Voroněžské oblasti organizacím, které realizují zvláště významné investiční projekty (7 NS)

Interní zdroje společnosti PAPCEL, a. s.

1. Международный договор строительного подряда № L-1714-02 на осуществление комплексного строительства «под ключ» объекта по производству бумаги-основы для декоративных облицовочных материалов производительностью 30 000 тонн/год (64 NS)
Mezinárodní smlouva o výstavbě č. L-1714-02 pro komplexní realizaci výstavby závodu na výrobu papíru pro dekorativní obkladové materiály s roční kapacitou 30 000 tun ročně „na klíč“ (59 NS)
2. Общие торговые условия компании АО «PAPCEL» (6 NS)
Všeobecné obchodní podmínky společnosti PAPCEL, a. s. (6 NS)
3. Общие торговые условия поставок и контрактов акционерного общества «PAPCEL» (22 NS)
Všeobecné obchodní podmínky dodávek a smluv společnosti PAPCEL, a. s. (20 NS)

4. Приложение 6 к Контракту № L-1714-02_Услуги и документация (4 NS)
Příloha č. 6 ke smlouvě č. L-1714-02_Služby a dokumentace (4 NS)
5. Приложение 7 к Контракту № L-1714-02_Техническая часть предложения (6 NS)
Příloha č. 7 ke smlouvě č. L-1714-02_Technická část nabídky (6 NS)

SEZNAM ZKRATEK POUŽITÝCH V TEXTU

ESČ Encyklopedický slovník češtiny

VNS verbonominální spojení

БТСРЯ Большой толковый словарь русского языка (viz Bibliografie)

ФСРЯ Фразеологический словарь русского языка (viz Bibliografie)

PŘÍLOHY

Příloha č. 1 – nejfrekventovanější VNS

Vzhledem ke stereotypní povaze excerpčního materiálu se řada VNS nesčetněkrát opakovala. Frekvenční analýze jsme podrobili všechny tvary slovesa, ve kterých se v rámci VNS objevovala. S cílem získat přesné údaje, jsme i při této analýze striktně rozlišovali slovesný vid – uváděné vidové tvary tak nejsou pouhou náhodou. Níže přikládáme tabulku dvaceti nejfrekventovanějších VNS, která se vyskytovala v našem materiálu.

pořadí	VNS	frekvence výskytu v excerpčním materiálu
1.	иметь право	72x
2.	провести испытания	41x
3.	нести ответственность	32x
4.	принимать меры	29x
5.	вступить в силу	26x
6.	ввести в эксплуатацию	24x
7.	принимать во внимание	19x
8.	оказать услуги	18x
9.	внести изменение	16x
10.	предоставлять гарантии	13x
11.	делать рекомендации	12x
12.	оказать влияние	11x
13.	вступить в действие	10x
14.	подлежать оплате	10x
15.	принимать решение	10x
16.	входить в состав	9x
17.	заключить договор	9x
18.	нести расходы	9x
19.	предпринять меры	8x
20.	предоставлять услуги	8x

Příloha č. 2 – úryvek textu obchodní smlouvy

Pro názornou ukázkou fungování VNS v textech administrativního stylu jsme vybrali jeden paragraf ruského znění mezinárodní obchodní smlouvy společnosti PAPCEL, a. s. doslova nasycený verbonominálními spojeními, které bezesporu podporují nominální charakter daného textu. Dovolíme si upozornit rovněž na morfologickou stránku VNS užitých v textu, které jsme také v této diplomové práci věnovali patřičnou pozornost. Jak můžeme vidět v úryvku, VNS se objevují ve spojení s modálními predikativy, tvoří participia, deverbativa atd. Srov. ruský text (podtržením se označují VNS):

27.5. Генеральный подрядчик должен быть незамедлительно поставлен в известность о любом иске, предъявленном Заказчику в соответствии с настоящим пунктом. Генеральный подрядчик вправе за свой счет проводить переговоры по удовлетворению такого иска, а также любому связанному с ним судебному или арбитражному разбирательству. Заказчик или Представитель Заказчика не должен делаеть никакого признания, которое может оказать негативное влияние на Генерального подрядчика, за исключением случаев, когда Генеральный подрядчик не взял на себя проведение переговоров, судебного разбирательства, арбитража в пределах разумного срока после получения просьбы об их проведении. (Parcel_Contract_01)

Srov. český originál (podtržením se označují české ekvivalenty ruských VNS):

27.5. Generální dodavatel musí být bez odkladu vyrozuměn o jakémkoli nároku uplatněném proti Zadavateli podle tohoto ustanovení. Generální dodavatel je oprávněn na své náklady činit úkony spojené s uspokojením takového nároku a v otázce jakéhokoli s ním souvisejícího rozhodčího řízení. Zadavatel nebo Zástupce zadavatele nesmí uznat žádný nárok, pokud by toto uznání mělo nepříznivé důsledky pro Generálního dodavatele, ledaže Generální dodavatel nezahájil jednání, soudní řízení nebo rozhodčí řízení v přiměřené lhůtě poté, co k tomu byl vyzván.

Пříloha č. 3 – glosář excerpovaných VNS

Glosář excerpovaných ruských VNS je řazen abecedně podle sloves. Nejdříve je uvedeno sloveso dokonavé (D), poté nedokonavé (N). Příslušná substantiva jsou rovněž řazena abecedně, zároveň jsou však seskupena podle jednotlivých strukturních typů (nejdříve bezpředložkové modely, následují předložkové modely). Podtržením jsou označena substantiva, která se vyskytla u obou slovesných vidů. U sloves, jež v našem materiálu fungovala v obou slovesných videch, doporučujeme věnovat pozornost počtu substantiv, která se pojila s danou formou, jelikož lze v mnoha případech pozorovat značné rozdíly.

Б

быть (N)
в распоряжении

В

ввести (D)
в действие
в заблуждение
в работу
в эксплуатацию

вводить (N)
поправки

*

вести (D)
дело
учет
к обогащению

*

взять (D)
начало
обязанность
обязательство

*

внести (D)
вклад
вопрос

дополнение
замечание
запись
изменение
исправления
поправки
предложение

вносить (N)
изменение
модификации
плату
предложение

*

возложить (D)
обязанность, -и
ответственность
функции

возлагать (N)
ответственность

*

возместить (D)
ущерб

возмещать (N)
ущерб

*

вступить (D)

в действие

в должность

в силу

вступать (N)

в силу

в соглашения

*

входить (N)

в компетенцию

в состав

*

вызвать (D)

риск

спор

сомнения

*

вынести (D)

решение

выносить (N)

решение

*

выполнить (D)

задачу

меры

обязанности

обязательства

отзыв

работу

решение

выполнять (N)

контроль

обязательства

операцию

работу

решение

условия

функции

*

выразить (D)

желание

несогласие

выражать (N)

согласие

Д

дать (D)

возможность

окончания

определение

основание

перевес

право

признание

разрешение

распоряжения

сведения

согласие

толкование

указание

давать (N)

разрешение

советы

указание

*

довести (D)

до сведения

доводить (N)

до сведения

З

заключить (D)

договор

соглашения

заключать (N)

соглашения

*

занимать (N)
должность

И

играть (N)
роль

*

иметь (N)
возможность
доверенность
доступ
задолженность
значение
место
намерение
обоснование
обязанности
обязательства
опыт
отклонение
отношение
полномочия
последствия
право
претензии
приоритет
силу
требования
характер
в виду
в распоряжении

*

исполнить (D)
заказ
обязанности
обязательства

Н

назначить (D)
штраф

*

наложить (D)
арест
штраф

*

нанести (D)
вред
ущерб

*

находиться (N)
в владении
в подчинении
в просрочке
в распоряжении
на рассмотрении
под контролем
под охраной
под руководством

О

облечь (D)
доверием
ответственностью

*

обратить (D)
внимание

обращать (N)
внимание

*

оказать (D)
влияние
воздействие
содействие
услуги

оказывать (N)
влияние
воздействие
поддержку
помощь
услуги

*

осуществить (D)

изменение
контроль
монтаж
уплату

осуществлять (N)

выплату
выполнение
контроль
надзор
направление
операции
оплату
осмотр
платежи
подготовку
предоставление
проверку
сотрудничество
страхование
управление

*

отдать (D)

предпочтение

П

подать (D)

жалобу

*

подвергнуть (D)

аресту
задержанию
изгнанию
испытанию

подвергать (N)

испытанию, -ям
угрозе

*

подвергаться (N)

вмешательству
ограничениям

*

подвести (D)

итоги

*

подлежать (N)

включению
исполнению
оплате
ответственности
погашению
поставке
разрешению
расторжению
сокращению
уплате

*

получить (D)

информацию

*

понести (D)

расходы
ущерб

нести (N)

ответственность
расходы
риск

*

поставить (D)

в известность
в положение
под угрозу

*

предоставить (D)

взаимодействие
возможность
время
доверенность
консультации
кредит
обеспечение
обоснование
отказ
поддержку

право
реализацию
скидку
услуги
в распоряжение

предоставлять (N)
возмещение
возможность
гарантии
доступ
меры
обеспечение
поддержку
полномочия
субсидии
услуги
в распоряжение

*

предпринять (D)
действие, -я
мероприятия
меры

предпринимать (N)
действия
мероприятия
переговоры

*

представить (D)
предложение

представлять (N)
интерес
информацию
нарушение
основание
на рассмотрение

*

предъявить (D)
доказательства
полномочия
претензии
рекламацию

санкции
требования

предъявлять (N)
претензии
требования

*

привести (D)
в движение
в исполнение
к аннулированию
к изменению
к нарушению
к отклонению
к потере
к убеждению

приводить (N)
к аннулированию

*

привлечь (D)
к ответственности

*

прийти (D)
к согласию
к соглашению

*

приложить (D)
усилия

*

применять (N)
меры

*

принять (D)
меры
обязанность, -и
обязательство, -а
постановление
принципы
решение
устав
участие
в эксплуатацию
во внимание

к рассмотрению

принимать (N)

меры
обязательство, -а
ответственность
решение, -я
риск
условия
участие
в пользование
во внимание
к сведению

*

приступить (D)

к осуществлению

*

причинить (D)

вред
гибель
повреждение
ущерб

*

провести (D)

встречу
идентификацию
испытания
мероприятия
меры
монтаж
наладку
обучение
провести
осмотр
оценку
очистку
переговоры
платеж/платежи
подготовку
посещение
проверку
работу
рассмотрение
ремонт

торги
экспертизу

проводить (N)

действия
испытания
квалификацию
мероприятия
монтаж
обследование
осмотр
переговоры
экспертизу

*

произвести (D)

изменения
оплату
расчеты
ремонт

производить (N)

оплату
платеж
ремонт
улучшения
шефмонтаж

*

пройти (D)

рассмотрение

*

проявлять (N)

инициативу
терпимость

С

сдать (D)

в эксплуатацию

сдавать (N)

в аренду

*

сделать (D)

запрос

заявление
предложение
рекомендации

делать (N)
отметку
признания
рекомендации

*

служить (N)
основой

*

совершить (D)
бездействие
деяние
преступление

совершать (N)
действия

*

создать (D)
препятствия
условия

У

уделять (N)
внимание